

CARMESINA I EL REI, DE FERRAN SOLDEVILA. EDICIÓ I ESTUDI

Francesc FOGUET
Universitat Autònoma de Barcelona
Enric PUJOL
Universitat Autònoma de Barcelona

La producció teatral de l'historiador i escriptor Ferran Soldevila (1894-1971) es va iniciar durant la seva etapa juvenil. Als anys vint, publicà *Matilde d'Anglaterra* (1923) i *Guifre* (1927), dues obres de caràcter històric, en vers, en un intent d'emular els grans clàssics francesos Jean Racine i Pierre Corneille. La primera era una adaptació de la llegenda sobre el deslliurament pel comte Ramon Berenguer de Barcelona de l'emperadriu alemanya, la protagonista que donava títol a la peça.¹ La segona es basava en la figura de Guifré el Pilós, fundador de la dinastia dels comtes-reis catalans. No ha de sorprendre el fonament llegendari de totes dues, ja que el component mític, que havia rebutjat en els seus estudis històrics, per rigor historiogràfic, l'aplicava en un àmbit més apropiat, el de la dramaturgia (Pujol, 1995). De tota manera, ell mateix va reconèixer que, en realitat, va fer cap al teatre per mitjà del conreu dels estudis historiogràfics: «al costat de l'anècdota històrica se m'ha aparegut el tema teatral: personatges, acció, peripècia, desenllaç» (Capmany, 1964: 40).

D'aquestes dues obres juvenils, només *Matilde d'Anglaterra* s'arribà a representar el 1923, després de rebre el premi de l'Escola Catalana d'Art Dramàtic el 1922. Per bé que, en aquell moment, va obtenir algunes crítiques elogioses, abundaren les que impugnaren la seva pretensió de consolidar un teatre en vers d'alt nivell, similar al de la tradició francesa o britànica. I això segurament fou la causa que *Guifre* no s'estrenés. De tota manera, alguns crítics actuals, com Núria Santamaria (1994: 22), han concedit gran importància a aquestes peces primerenques, adscribibles al drama històric, perquè consideren que el component històric «no és conjuntural o decoratiu, sinó orgànic, integral».

Després del parèntesi de la guerra i la revolució de 1936-1939, durant el qual va escriure *El milicià romàntic* (1938) (Foguet i Pujol, 2014), i del seu exili posterior (1939-1943), en què tampoc no deixà d'interessar-se pel teatre (Soldevila, 2007: 517-518), Ferran Sol-

1. Alguns cronistes i erudits parlen de Ramon Berenguer III i d'altres de Ramon Berenguer IV. El mateix Soldevila (1962: 146) raona aquesta doble atribució en una llarga nota inclosa en la seva *Història de Catalunya*.

devila retornà als escenaris amb una peça força diferent, però també en vers, la comèdia *L'hostal de l'amor* (1949), inspirada en els personatges de la Comedia dell'Arte, que fou un gran èxit de públic i de crítica. Rafael Tasis (1959) situà aquesta obra al costat de les millors comèdies del teatre català contemporani: *L'endemà de bodes*, de Josep Pous i Pagès, *L'amor traïdor*, de Pere Coromines, i *Els milions de l'oncle*, de Carles Soldevila. Al seu torn, Jordi Carbonell (1962: 46) observà que *L'hostal de l'amor* iniciava una segona etapa en la seva dramaturgia que caracteritzà així: «En realitat, les dues qualitats fonamentals del teatre de Ferran Soldevila són l'estil —una llengua viva i directa, d'una gran qualitat literària, però no enfarfegada ni retòrica; un excepcional domini del vers, amb una gran riquesa de rimes; un finíssim sentit de la ironia, estretament, intrínsecament lligat a la importància dels mots— i el sentit teatral, basat, més que no pas en la construcció i en el joc escènic, en la qualitat i en l'eficàcia del diàleg».

La represa personal soldeviliana va estar estretament lligada a les limitacions de la represa cultural col·lectiva dels anys cinquanta. L'èxit de *L'hostal de l'amor* contribuï, de segur, al fet que fos escollit president de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona (ADB), entitat que començà a funcionar el 1952 (encara que oficialment no ho féu fins al 1955) i que va ser un veritable intent d'instaurar un teatre nacional, com ha apuntat Jordi Coca (1978; cf. Roda, 1971 i 1994; Foguet, Santamaria i Saumell, ed., 2011). Precisament, la reflexió sobre la necessitat de reconstruir un teatre català, que combinés els clàssics amb obres de nova creació i que comptés realment amb el suport del públic, va ser una constant en diferents escrits que l'historiador redactà durant el seu exili, sobretot en els seus dietaris de l'època (Soldevila, 1995 i 2007). A *L'hostal de l'amor* seguiren *Albert i Francina* (1953) i *Don Joan* (1963), que no tingueren la mateixa bona acollida. Entremig també escriví el poema dramàtic en dos quadres i en vers *La font del miracle* (1952) i el quadre dramàtic *L'amador de la gentilesa o la cort de Joan I*, representat el 1958 per l'ADB i publicat el 1961, conjuntament amb *L'aprenent de suïcida*.

L'obra que presentem aquí, *Carmesina i el rei* (c. 1963), fins ara inèdita, correspon a aquesta etapa de maduresa de la dramaturgia soldeviliana. El mateix Soldevila, en el prefaci de la peça, afirma explícitament que es basa en un dels contes de Giovanni Boccaccio continguts al *Decameró*, el setè de la desena jornada, que té com a protagonista el rei català Pere II el Gran. Boccaccio presenta aquest sobirà com un model de virtut i, en certa manera, el contraposa al seu gran adversari, el francès Carles I d'Anjou, el Vell, que és el protagonista del conte anterior, el sisè de la desena jornada. Boccaccio no fa pas quedar malament Carles, però estableix una gran diferència entre l'un i l'altre, com s'evidencia amb la simple exposició del contingut de tots dos contes. En el primer, Carles, victoriós de la seva campanya contra el rei Manfred a Florència, que suposà el retorn dels güelfs i l'expulsió dels gibel·lins, s'enamora de dues donzelles d'una família (partidària dels derrotats gibel·lins) que l'havia acollit generosament a casa seva. Pensa a raptar-les, però un conseller, el comte Guiu, el fa desistir del seu propòsit, perquè suposaria una taca impròpia d'un rei magnànim i honrat. Carles, doncs, aconsegueix reprimir un seu impuls primari, per la qual cosa és lloat per l'autor. En canvi, en el cas de Pere, definit com a «liberal» i «benigne», la virtut emergeix de manera natural, espontània, com es pot veure en aquesta recensió que encapçala el setè conte de Boccaccio (1984: 267): «El rei En Pere, assabentat del fervent amor que per ell sent Lisa, malalta

de passió, la consola i després la marida: i besant-la en el front, es declara per sempre cavaller seu.»

És probable que la *novella* de Boccaccio es basés en un episodi històricament autèntic que Bernat Desclot va recollir en la seva *Crònica*, en el capítol 96, «De la gran honor que tota la gent de Messina feren al rei d'Aragó», ja que hi té molta similitud, pel que fa a l'actitud reial.² Segons Desclot, quan Pere el Gran va entrar a Messina va conèixer una dona, de la qual no diu el nom, que s'havia distingit en la resistència de la ciutat contra Carles d'Anjou: «Quan aquesta dona viu lo rei, que anc més no havia vist, fo'n molt enamorada, així com de valent senyor e agradable, no gens per negun malvat enteniment» (Soldevila, 2008: 198). En l'edició feta per Soldevila d'aquesta crònica, l'historiador comenta que el nom de la dona és Macalda Scaletta (segona muller d'Alaimo de Lentini, vídua del comte Guglielmo d'Amico) —nom esmentat per Carmesina a l'escena tercera de l'acte primer de *Carmesina i el rei*. I, en una altra nota al peu de pàgina, reporta també la versió que del fet va donar el cronista sicilià Bartolomeo Neocastro: «Ell ens diu brutalment el desig que encenia Macalda, dona, d'altra banda, de deshonestos antecedents [...]. El rei la va conèixer segons el Neocastro (cap. I), no a Messina, com diu Desclot, sinó abans d'arribar-hi, a Randazzo; i al Casal de Santa Lucia, a la nit, Macalda va presentar-se a la cambra del rei, pretextant que no trobava lloc on albergar-se. El rei va llevar-se, va cridar els seus cavallers i va passar la nit conversant amb ella. Macalda no va perdonar-li mai aquest refús, i va empènyer el seu marit a la revolta temps a venir» (Soldevila, 2008: 198, nota 693). El filòleg Stefano Maria Cingolani (2006: 432) segueix Soldevila i parla sense embuts d'assetjament sexual cap al rei, per bé que sense el retret moral que li feia el nostre historiador: «d'una manera més moderna i menys moralista, la podríem definir com una dona plena de caràcter, independent i alliberada».

Tot fa pensar que Soldevila fou ben conscient de l'«embelliment» de l'episodi efectuat per Boccaccio, com indica a *Vida de Pere el Gran i d'Alfons el Liberal*, en què es planteja de manera explícita la qüestió «si l'origen de l'episodi de Lisa, recollit per Boccaccio en una de les més exquisides novel·letes del *Decameró*, no es trobaria en la història mateixa de Macalda, que ja en el Desclot apareix convertida en la història d'un amor cast» (Soldevila, 1963a: 192). En la seva peça dramàtica *Carmesina i el rei*, ell segueix aquesta versió ja consolidada per una forta tradició literària que, amb la seva proposta, contribueix a enriquir. En contrapartida, quan ha de fer l'anotació històrica de l'episodi, per rigor professional, no pot deixar d'esmentar la versió de Neocastro, a qui precisament sembla donar força credibilitat.

Boccaccio i Soldevila són seguidors d'una tradició literària que prestigià la figura de Pere el Gran. El mateix Soldevila (1963a: 264-270) en va repassar la «fortuna literària» en la biografia que dedicà a aquest rei. A part dels autors catalans (entre els quals els cronistes Bernat Desclot i Ramon Muntaner; els anònims autors de la crònica llatina de Ripoll, els *Gesta Comitum*, o el *Curial e Güelfa*), hi destaca alguns grans clàssics de la literatura universal. El primer, Dante Alighieri, que el fa aparèixer a la *Divina Comèdia*, en el cant VII

2. En l'edició del *Decameron* de Vittore Branca (1992) es documenten els antecedents de la *novella* setena de la desena jornada. Agraïm als professors Josep Pujol i Lluís Cabré, de la UAB, les seves valuoses observacions sobre la filiació medieval de *Carmesina i el rei*.

del Purgatori, precisament al costat del seu rival Carles el Vell. Després de la trobada de Dante i Virgili amb Sordello al purgatori, aquest darrer els fa de guia i presenta diferents personatges que es troben allà. Així, en descriu dos, de costat, que canten: «Quel che par si membruto e che s'accorda, / cantando, con colui del maschio naso, / d'ogni valor portò cinto la corda». En la traducció de Josep Maria de Sagarra: «Aquell que va al compàs, i és tan membrut, / cantant amb l'altre ben servit de nas, / portà en el seu cinyell tota virtut» (Alighieri, 2000: 496). El del nas gros és Carles i el del cinyell virtuós, Pere, com s'en-carrega de precisar el mateix Dante en els versos següents.

L'altre gegant literari que recollí el prestigi de Pere el Gran fou William Shakespeare, que el féu protagonista (com a Don Pedro, príncep d'Aragó) de la comèdia *Molt soroll per no res* (*Much ado about nothing*), l'acció de la qual té lloc a la ciutat de Messina (Sicília). Inspirant-se en altres fonts (*Orlando furioso*, de Ludovico Ariosto, o les *Nouvelle*, de Matteo Bandello), Shakespeare converteix Don Pedro en un príncep noble i heroic que participa i promou els jocs de l'amor: no és únicament un dignatari bel·licós i munífic, sinó també un jove solter i faceciós, que, un cop vençuda una guerra, s'estima més retre culte a Cupido que no pas a Mart i esdevé un «minister of love» (I, 1), coneixedor de la «love's grief» i mitjancer de treballs i ardis d'amor. D'aquest esperit, en bona mesura, també n'és deutor el rei Pere soldevilià des del moment en què, després de la batalla, demana que comenci la festa amb cançons d'amor i, fins i tot, es presta a fer de conseller dels afers del cor.

Ara bé, si el personatge de Carmesina de Soldevila té ressonàncies de la Lisa de Boccaccio, el seu rei Pere combina el referent shakespearà —un príncep eixelebrat, magnànim i ferm— amb la mediació de la fama trobadoresca del monarca català, com a cavaller i poeta, en què les armes i l'amor anaven de bracet: «Tenim un rei magnífic, / que no sols ens ha dut la llibertat, / sinó que sap reeixir en tot esmerç pacífic / i pot cantar l'amor com pot vènce' en combat», com assegura Alcía, la millor amiga de Carmesina. A diferència del personatge shakespearà, tanmateix, Soldevila posa molt més èmfasi en la reputació i el lideratge bèl·lics del rei català, que, en l'espai àulic, és elogiat per la seva ardidesa, generositat i saviesa en les quatre primeres escenes de l'acte segon de *Carmesina i el rei*. En les armes i en l'amor, doncs, el Pere el Gran soldevilià és un «rei cavalleresc» que actua amb coratge en el camp de batalla i amb bondat i generositat en les cuïtes del cor, però que, després del gaudi de dos dies de festa, està preparat per tornar al combat.

La trilogia Dante, Boccaccio i Shakespeare constitueix, per tant, una base literària molt sòlida que fa que el prestigi del sobirà català no quedi afectat per les dures crítiques d'altres autors, com ara la de Jacques Benigne Bossuet, que l'acusà de fals i de covard. I encara, cal tenir present, entre els autors favorables, aquells que van seguir l'obra dels tres grans clàssics esmentats. Així, el conte de Boccaccio va tenir també una llarga descendència, d'entre la qual el mateix Soldevila (en la biografia ja esmentada) destaca la *Carmosine*, d'Alfred de Musset, i *The Complaint of Lisa*, d'Algernon Charles Swinburne. Sobre la primera obra, Soldevila (1963a: 266) diu: «Carmosina, nom que Musset dóna a la seva protagonista, és una de les obres dramàtiques de l'autor [...] que han caigut en l'oblit, potser perquè, sens dubte per voluntat de l'autor, peca d'excessivament ingènua.» I, tot seguit, fa aquesta observació: «La intervenció benvolent —que ja trobem en Boccaccio— de la reina Constança, la muller de Pere el Gran, en la consolació de la

malaurada Lisa, ensems amb el seu marit, més que afegir-hi un nou element dramàtic, sembla llevar interès a la confrontació del rei amb la donzella» (ibíd.). En l'explicació que el mateix Soldevila fa de l'obra de Musset, hi trobem una pista del canvi de nom de la protagonista, de Lisa a Carmesina, que, a més a més, potser com a homenatge, coincideix amb el de la protagonista del *Tirant lo Blanc*. Una circumstància que devia ser decisiva perquè ell fes també aquest canvi (d'altra banda, un nom molt familiar per al públic català). En l'objecció que fa a la intervenció de la reina Constança, hi veiem ja la voluntat de Soldevila de centrar la tensió dramàtica en Carmesina i el rei.

A mig camí entre el manlleu històric i el literari, seguint els referents que hem comentat, Soldevila es complau a *Carmesina i el rei* a dur a la literatura dramàtica un episodi amorós que contribueix a enaltir la magnanimitat de la figura de Pere el Gran, i per extensió la de la reialesa catalanoaragonesa, i a ampliar-ne la fortuna literària i el capital simbòlic que se'n derivava. Argumentalment, Soldevila es manté força fidel a la història de la donzella Lisa que recull el *Decameró*, bo i introduint-hi alguns canvis significatius —com el paper més determinant de Minuccio— i enriquint-la amb escenes d'acció amorosa que recorden el teatre de Carlo Goldoni o de Pierre de Marivaux. Així i tot, a més de canviar-li el nom, la converteix en «messinesa», en lloc de palermitana, «per raons històriques», tal com indica al «Prefaci», tot situant l'acció a Messina (com a *Molt soroll per no res*). Aquestes «raons històriques» eren la coartada ideal per poder evocar —fent confluïr d'aquesta manera ficció i història a lloure— la gran victòria naval catalana de Pere el Gran davant Carles d'Anjou el 14 d'octubre de 1282 i la tornada triomfal de l'estol vencedor a Messina que Soldevila (1963a: 193-198) descriu, a partir de Desclot i Muntaner, al capítol XXIV de *Vida de Pere el Gran i d'Alfons el Liberal*. La versió dramàtica d'aquests episodis històrics, basada sobretot en la més inventiva de Muntaner, es concentra en les quatre primeres escenes de l'acte segon de *Carmesina i el rei*, on fa aparèixer Pere de Queralt, almirall, i Ramon de Cortada, vicealmirall, com a dirigents del combat naval.

Autor de peces en vers que s'inspiraven en la història o s'enfrontaven amb els mites universals, o tot alhora, sovint amb tocs còmics i irònics més distensionadors, Ferran Soldevila trobà en la literatura dramàtica una via creativa per explorar les possibilitats literàries i mítiques de les grans figures que analitzava amb ulls d'historiador («vaig anar a la dramàtica a través de la Història, la meva activitat fonamental», confessava a Maria Aurèlia Capmany [1964: 40]), però també una plataforma pública per contribuir, en temps de penúria cultural, a la dignificació del malmès teatre català de postguerra, un dels objectius centrals de l'ADB que presidí durant tota la seva singladura (del 1955 al 1963). Les condicions adverses amb què havia de batallar l'escena catalana d'aleshores limitaren o impossibilitaren la difusió de les seves obres fins al punt que algunes, com la que editem, van romandre inèdites.³

3. Al fons Ferran Soldevila de l'Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans es conserva una versió incompleta d'una tragèdia intitolada *Pere Ramon*, escrita a la dècada dels vint, que s'ambienta a «la Sala del Palau comtal de Barcelona» amb Ramon Berenguer, Bonfill i Almodis com a personatges. Al fons dedicat a l'historiador de l'Arxiu Nacional de Catalunya, també s'hi poden consultar diversos textos inèdits: *Guillem de Cabestany*, un altra peça incompleta dels anys vint; *L'escull*, escrita al voltant de 1929, i *Els acadèmics desconfiats*, de l'època de maduresa.

Al cap i a la fi, *Carmesina i el rei* s'inscriu en un projecte soldevilià més ampli que aspirava a situar Pere el Gran com el principal sobirà català medieval —el gran referent d'aquella època— de la nostra memòria històrica col·lectiva. El teatre havia de servir, doncs, per popularitzar una figura que ell també reivindicava des d'una perspectiva historiogràfica i política. *Vida de Pere el Gran i d'Alfons el Liberal* (1963) no era sinó un primer lliurament d'un treball historiogràfic molt ambiciós centrat en una biografia exhaustiva dedicada al sobirà que, malauradament, no va poder culminar. Fou la seva obra mestra inacabada. Tanmateix, sí que reeixí a publicar, durant les dècades dels cinquanta i seixanta, quatre volums editats per l'Institut d'Estudis Catalans a les «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica», que constituïen gairebé dues de les tres parts que havia previst que tindria la seva monografia.⁴ El propòsit de Soldevila era d'erigir el monarca com a gran símbol nacional del període medieval. De fet, fins ara, aquesta funció ha estat concedida al seu pare Jaume I, l'altre gran rei del segle XIII, al qual Soldevila també dedicà nombrosos estudis. De la comparació entre tots dos sobirans, en dedueix dues concepcions polítiques antagòniques en un punt que creia que era fonamental: la consideració que cadascun feia dels seus dominis. Segons l'historiador, Jaume I, en realitzar testamentàriament la partició dels seus reialmes, encarnava una concepció patrimonial que ja constituïa, en el seu temps, un anacronisme, com demostrava el fet que el seu hereu, Pere el Gran, no seguí aquella tendència. Així, Pere el Gran simbolitzava una posició més moderna en la concepció nacional que no el seu predecessor, al mateix temps que era també qui havia sabut donar a la seva política una inequívoca dimensió «europea» i no estrictament «hispanica».

Per a l'edició de *Carmesina i el rei*, hem partit de l'exemplar mecanografiat més complet que es conserva al fons Ferran Soldevila dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya (núm. 411, UC 1256, UI, núm. 17, 37 fulls). Atès que aquest text és molt nítid, ens hem limitat a corregir-ne les mínimes errades tipogràfiques, ortogràfiques, gramaticals i de puntuació que hi hem detectat. Se'n conservava, també, una còpia gairebé idèntica, però sense el prefaci, a l'arxiu privat del fill de l'escriptor, Gerard Soldevila, a la vídua del qual, Eva Trommer, agraim que ens l'hagi cedit. Una nota custodiada en el suara esmentat fons Ferran Soldevila de l'Arxiu Nacional de Catalunya indica que l'autor va començar a escriure *Carmesina i el rei* a Palautordera el 1960. Ara bé, com que el prefaci reproduceix, amb alguns canvis menors, el comentari que el mateix Soldevila va fer sobre la fortuna literària de Pere el Gran a *Vida de Pere el Gran i d'Alfons el Liberal* (1963), en dedueim que va posar punt i final a la peça poc després de publicar-se aquest estudi històric.

4. El 1995 foren reeditats per l'IEC, en dos volums facsímils, *Pere el Gran. Primera part: L'infant i Pere el Gran. Segona Part: El regnat fins a l'any 1282*, el segon dels quals incorporà dos capítols inèdits.

Ferran Soldevila

Carmesina i el rei

(Comèdia en tres actes i en vers, extret l'argument d'una novel·la de Boccaccio)

PREFACI

La cèlebre tercina del Dante on figura el vers immortal «D'ogni valor portò cinta la corda» encapçala la sèrie de referències literàries a la figura de Pere el Gran.⁵ I al Dante va seguir el Boccaccio, un Boccaccio que es complau en una història —la novel·leta 49 del *Decameró*— exquisida i casta.⁶ Lisa, donzella palermitana (per raons històriques, l'hem feta messinesa) s'ha enamorat del rei Pere, després d'haver-lo vist en un torneig «armeggiando alla catalana». El seu amor sense esperança provoca en la pobra donzella una profunda depressió, que la mena a desitjar la mort. I en fa el seu confident un trobador sicilià, Minuccio d'Arezzo, que li promet que ell ho farà saber al rei, enamorat com ell és també de Lisa. I, complint la seva paraula, compon una commovedora complanta d'amor i la recita davant el rei. Pere vol saber qui és el mortal que ha fet concebre una tal passió, i, en saber que és ell mateix, acut prop la donzella, la confora i li diu que, a partir d'aquell moment, ell serà el seu cavaller. Per completar la seva obra, destina la noia en matrimoni a un jove cavaller de la seva cort.

Aquest és el tema, que he resumit altres vegades (vegeu, per exemple, la nostra *Vida de Pere el Gran*, p. 266), i m'ha semblat que, si sabia dur-lo a les taules, i reflectir tota l'exquisidesa dels sentiments que el seu autor va posar-hi, hauria realitzat una obra digna i lloable.⁷

Personatges

Per ordre d'aparició

Na Rosa, mare de Carmesina

Mestre Arnau, metge

Alícia, amiga de Carmesina

Carmesina, noia de setze o disset anys

Minuccio, trobador sicilià

Ponç de Ribelles

Guillem de Bellera

Bernat de Peratallada

Bernat de Muntpaó

El rei Pere el Gran

5. És el vers 114 del cant VII del «Purgatori» de la *Divina Commedia*, de Dante Alighieri, que, en traducció de Josep Maria de Sagarra, fa així: «portà en el seu cinyell tota virtut» (Alighieri, 2000: 496). Com indica el mateix Soldevila (1963b: 377), «el Dante col·loca Pere el Gran, al costat de Carles d'Anjou, a la *valletta amena* de l'Antipurgatori. Sordello el signa al Dante i al Virgili en aquells versos famosos: *Quel che par si membruto e che s'accorda, / Cantando, con colui dal maschio naso, / D'ogni valor portò cinta la corda*».

6. El fragment del *Decameró* citat per Soldevila pertany, com hem comentat, al relat de la «desena jornada» (Boccaccio, 1984: 267-273).

7. Efectivament, Soldevila reproduïx en aquest prefaci, amb alguns retocs i supressions, el comentari sobre la *novella* de la donzella Lisa del *Decameró*, de Boccaccio, que va publicar a *Vida de Pere el Gran i d'Alfons el Liberal* (1963a: 266).

Pere de Queralt, almirall
 Ramon de Cortada, vicealmirall
 Cavallers, cortesans, poble...

L'escena a Messina.

ACTE PRIMER

(Carmesina)

Menjador d'una casa modesta, però clara i acollidora. Matí. Dues finestres al fons. Flors als ampits. En alçar-se la cortina, l'escena és deserta.

ESCENA PRIMERA

Na Rosa i Mestre Arnau, entrant pel fons esquerra i avançant en silenci fins al mig de l'escena.

NA ROSA Ai, mestre Arnau, començo a tenir por:
 la veig tan decandida!

M. ARNAU És una mena estranya de llangor
 que cada dia un poc li va xuclant la vida.
 I, tanmateix, si us haig de dir la veritat,
 fins ara jo cap mal no li he trobat.

NA ROSA De què li pot venir?

M. ARNAU De tantes coses!
 Però digueu, Na Rosa: no heu sentit
 si enmig dels llanguiments i de les noses,
 no s'endevina el corc d'algun neguit
 que li va rosegant la força i el delit?

NA ROSA Què voleu dir? No entenc...

M. ARNAU Vull dir... Com ho diria?
 Una mare té un cor que vetlla nit i dia:
 ell pot endevinar allò que un metge no,
 i dir-nos el perquè d'aquesta greu llangor.

NA ROSA Si no us expliqueu més...

M. ARNAU Vull dir que les malures
 no vénen totes, no, del falliment del cos...

NA ROSA No?

M. ARNAU L'ànima també té les seves tortures,
 els seus mals, els seus dols, més d'un neguit reclòs,
 que omplen els òrgans tots d'unes humors impures
 i van emmetzinant, a poc a poc, el cos.

NA ROSA Mestre Arnau, em feu por. Seria endimoniada?

M. ARNAU No, res d'això, per Déu, no és això el que vull dir.

NA ROSA Algun encís potser? Una mala mirada?
 Un malvat rodamón va passar per aquí.
 La mirava el malvat amb una estranya ullada.

- M. ARNAU Oh, no, no! Res d'això, res d'això us torno a dir.
 NA ROSA Doncs, què? Parleu.
 M. ARNAU Vull dir alguna fosca pena
 que hagi anat a obscurir la perduda claror
 de la seva ànima serena
 i l'hagués trasmudada en tenebror.
- NA ROSA Què parleu, mestre Arnau? Penes la meva filla?
 Si la tinc regalada a cor què vols.
 No, per aquest costat la pobra no perilla:
 per a ella no hi ha hagut ni tenebrors ni dols.
 Que vestits ben bonics, que menges ben triades,
 que musiques, que jocs, que riures, que ballades...
 El meu pobre marit (Déu el tingui a la glòria)...
 M. ARNAU Us deia... prou que ho sé... Però és una altra història.
 Vós encara veieu Carmesina com quan
 no era sinó un capoll, una petita infant.
 Ara ja és una flor, una gentil donzella,
 que el món, al seu voltant, encanta i meravella.
 Què sabem del que al fons oculta aquest tresor?
 Què sabem vós ni jo del que amaga el seu cor?
- NA ROSA Què en sabem? Vós, no res. Però la seva mare,
 jo! Per mi, no ha tingut ni un sol secret encara.
- M. ARNAU Potser que us ho penseu. Creieu que si l'enyor
 li vingués per atzar d'una pena d'amor...
 NA ROSA Amor! Pena d'amor: ella, la meva filla?
 La nina més gentil, la més clara pubilla!
 Però si en té a desdir!
 Onsevulla que va, els té així, així.
 (*Fent amb els dits com una multitud sota el nas de mestre Arnau.*)
 Però ella res: que l'un té l'aire d'un tanoca,
 que aquell sembla un rocí, que l'altre sembla una oca;
 que en Tal és aigualit, que en Qual és massa espès...
 Cap no li sembla bo i cap no li fa el pes.
- M. ARNAU Això no vol dir res.
 NA ROSA Ah, no? Bé, mestre Arnau...
 M. ARNAU O bé vol dir, al contrari,
 que un n'hi ha de millor, i aquest no li fa cas.
 I a força de delir-se i a força de pensar-hi...
 NA ROSA La troca emboliqueu i no ho encerteu pas.
 De qui voleu que estigui enamorada?
 Un músic ve sovint: Minuccio, el coneixeu?
 Ben plantat, ben polit, i músic de volada,
 que el rei mateix acull: res, un home de preu.
 Doncs no s'ha decidit, tot i que prou li agrada.
 I n'està el pobrissó!
- M. ARNAU Bé, bé, d'altres n'hi ha.
 NA ROSA Qui? El marxant, l'adroguer, el daguer, el sagristà?
 Vós?

- M. ARNAU Jo?
 NA ROSA No dic pas que no pugueu encara fer goig, malgrat els anys i els desenganys, a alguna viuda entesa o bé a alguna comare. Però a una donzelleta de setze anys?
 M. ARNAU Na Rosa, ja n'hi ha prou: me'n vaig per no sentir-vos. El temps dirà qui té raó.
 Però us dic que podríeu penedir-vos d'haver escarnit així la meua opinió. (*Surt.*)
 NA ROSA (*De la porta estant.*) No us ofengueu, senyor. No hi he posat ni mica de malícia: Tot ho he dit per joc... Ah! Però ets tu, Alícia?

ESCENA SEGONA

Na Rosa i Alícia

- NA ROSA Véns com l'anell al dit.
 ALÍCIA El pobre mestre Arnau sembla tot enfurit.
 NA ROSA Repapieja el pobre i ja no hi toca.
 ALÍCIA Tothom diu que és un savi.
 NA ROSA Ho era abans.
 Ara, de tant en tant, sembla un tanoca, que no sap el que es porta entre les mans. Veuràs, jutja sinó...
 ALÍCIA Què? Carmesina?
 NA ROSA Sí, Carmesina, sí.
 ALÍCIA Què fa?
 NA ROSA Com sempre. Igual.
 O pitjor, que no sé quin verí l'emmetzina.
 ALÍCIA I mestre Arnau què hi diu?
 NA ROSA No se'n pot fer cabal.
 Imagina't que diu... Alícia, escolta, nena: Carmesina no té millor amiga que tu.
 ALÍCIA Ben cert!
 NA ROSA No has observat si alguna fosca pena, alguna pena, en fi, que no diu a ningú...
 ALÍCIA Alguna pena? Prou: la malaltia.
 La gran pena és aquesta i no cap més.
 No sé què donaria perquè no la tingués!
 NA ROSA I jo! Però, vejам, una altra cosa, algun defici, algun neguit, algun enyor. Mai no diràs el metge què suposa: (*abaixant la veu*) si Carmesina amaga algun amor.
 ALÍCIA Carmesina un amor? I que jo no ho sabria!
 Entre nosaltres cap secret no hi ha.
 I d'amor n'hem parlat! Si en parlem cada dia!

- I m'hauria amagat un seu amor?... I ca!
 El vostre mestre Arnau va ben lluny d'osques.
 Carmesina, un amor? Ella és qui fa l'estrall.
 La seva malaltia és com un trencacloques,
 i el pobre mestre Arnau no hi entén ni un borrall.
- NA ROSA És el que jo li he dit, i per'xò s'enfurisma.
 ALÍCIA L'enfurismada, doncs, seré jo, per ma fe,
 si l'amiga millor ha tingut l'egoisme
 d'enamorar-se sense dir-me'n re.
- NA ROSA Però si no pot ser, si és impossible.
 T'ho hauria dit a tu... I a mi... I a mi!
 Creus tu que és concebible
 que a mi m'hagi amagat un sentiment així?
- ALÍCIA A vós... A vós, no ho sé.
- NA ROSA Com? A la seva mare!
 ALÍCIA Aquestes coses, ui! Ni a la mare ni al pare.
 NA ROSA Com s'entén?
- ALÍCIA Bé, vull dir fins a més endavant,
 quan tots dos... quan tots dos ben decidits estan.
- NA ROSA Però saps el que dius? I què estàs dient ara?
 ALÍCIA Que si ho sé? I està clar!
 Vull dir quan és el temps de confiar a la mare:
 «Ai, mare, em vull casar.»
- NA ROSA Aquest jovent que puja, Déu meu, i com està!
 Però calla, que sento Carmesina.
 Vindrà, com cada dia, a prendre el sol aquí.
 Tu, cautelosament, amb picardia fina,
 el seu secret procura descobrir.
 Jo me'n vaig al mercat. Per aquesta vegada,
 li pots parlar d'amor: n'estàs autoritzada. (*Surt.*)

ESCENA TERCERA

Alícia i Carmesina

- ALÍCIA Sí, per parlar d'amor, espero el teu permís.
 Bon dia, Carmesina.
- CARMESINA (*Amb veu lassa.*) Que Déu te guard, Alícia.
- ALÍCIA Per què tan tristament? No em plau aquest somris.
- CARMESINA I què puc jo tenir sinó tristícia?
 Si cada dia el mal avança traïdor?
 Si no veig mai la fi d'aquesta greu llangor.
- ALÍCIA És que has de fer un esforç: tornar a ser tu mateixa,
 vèncer la melangia i la tristor.
- CARMESINA I què puc fer si la tristor no em deixa,
 si sento que la mort...
- ALÍCIA Ja hi som, senyor!
 Sempre la mort i aquesta inútil queixa,

- tothora la mateixa,
tothora complaent-te en el dolor!
- CARMESINA Ho creus? Si jo pogués...
- ALÍCIA Si volguessis, podries.
T'has anat recloent entre aquestes parets,
deixant passar la llum dels millors dies,
lluny de la claredat dels bells indrets.
Vols? Jo t'ajudaré. Cada dia una mica.
Avui fas unes passes pel jardí.
Demà unes quantes més...
- CARMESINA Oh, no!
- ALÍCIA Oh, sí, bonica!
I quan vindrà Minuccio (que aviat deurà venir)
en lloc de fer la jove desmenjada,
que res no vol saber de cançons ni d'amor,
deixa que et canti la nova tonada
que li ha inspirat el teu enyor.
- CARMESINA Què en treuré?
- ALÍCIA Què en treuràs? Saber que ets estimada
pel millor trobador d'aquest país.
Tot Sicília sospira, enamorada,
la cançó en què ha cantat la llum del teu encís.
El rei mateix...
- CARMESINA (*En un sobresalt.*) El rei!
- ALÍCIA I, doncs, què et creies?
Minuccio, com a casa, entra al palau.
Aquell de qui, orgullosa, tu et desfeies,
al rei, a la cort tota agrada i plau.
- CARMESINA Jo no me n'he desfet, no diguis coses vanes.
Jo l'hauria estimat, sense el mal que em consum.
- ALÍCIA Això és ben veritat: te'n mories de ganes,
i de sobte, no res: el foc s'ha tornat fum.
- CARMESINA I dius que veu el rei?
- ALÍCIA Gairebé cada dia.
El rei entén d'amor i entén de poesia,
de música i de cants, i si és un cavaller,
també és un trobador.
- CARMESINA És trobador també?
- ALÍCIA I, doncs, què t'has pensat? Tenim un rei magnífic,
que no sols ens ha dut la llibertat,
sinó que sap reeixir en tot esmerç pacífic
i pot cantar l'amor com pot vènce' en combat.
Recordes el torneig en què el veiérem
bornant gallardament, com no ha bornat ningú?
Com se'ns enduia el goig! I que exaltades que érem!
I tu, com eres lleu i consirosa, tu!
(*Carmesina esclata en plors.*)
Però què tens? Què et passa, Carmesina?

- Per què plores així?
 Ai, que se'ns ha romput la nostra pobra nina,
 perquè li han recordat el jorn del seu destí!
- CARMESINA Alícia, què vols dir?
 ALÍCIA Què vull dir, pobra infant? Que estàs enamorada.
 Ho estàs des d'aquell jorn. I del rei! I del rei!
- CARMESINA Calla!
 ALÍCIA Que dies fa que te n'he sospitada!
 Tot el mal que tu tens no coneix altra llei.
 (*Carmesina fa gestos negatius.*)
 No, no facis que no, no pretenguis negar-ho.
 Fins mestre Arnau ho ha vist.
- CARMESINA Què ha vist?
 ALÍCIA Ton mal d'amor.
- CARMESINA Però pel rei?
 ALÍCIA No tant! Qui podrà sospitar-ho.
 Cal ser viva com jo i conèixe' el teu cor.
- CARMESINA Doncs, el meu cor, Alícia, te'n conjuro...
 ALÍCIA Que no ho digui a ningú. I ara, per qui m'has pres?
 Que sóc una xerraire, per ventura?
- CARMESINA Perdona, si t'he ofès.
 ALÍCIA No és això el que m'ofèn: una altra cosa em reca.
 CARMESINA Què?
 ALÍCIA Que hakis amagat a l'amiga millor,
 com si una estranya et fos, la pena que et corseca,
 i en mi no hakis cercat consolació.
- CARMESINA M'era tan dolorós, i em sento tan mesquina
 d'haver gosat...
- ALÍCIA El què? Estimar un rei com ell?
 Però si això t'honora, Carmesina!
 I si totes n'estem enamorades, d'ell.
 Però mentre que tu t'ho has pres a la valenta,
 i l'amor et consum com una flama lenta,
 a nosaltres l'amor ens és goig i res més,
 perquè no hi aspirem d'inabastable que és.
- CARMESINA Tampoc hi aspiro jo.
 ALÍCIA Potser que no hi aspiris,
 però el renunciament et costa mil martiris.
- CARMESINA I què hi puc fer, lassa de mi?
 ALÍCIA No tancar-te en el dol, ni turmentar-te així.
 Ja t'he dit el remei: reprèn la teva vida;
 entra i surt com abans;
 escolta la remor de la vida que et crida.
 Messina és tota en festa: hi ha noves triomfants.
 No saps?... (Què has de saber, aquí, tot lamentant-te.)
 la victòria esclatant dels nostres forts estols!
 Vint galeres, sols vint, n'han vençudes quaranta:
 només de pensar això se'n fugen tots els dols.

- Això ja res no et diu?... No m' escoltes ? Què penses?
- CARMESINA Penso...
- ALÍCIA Algun disbarat, com si ho veiés... Què dius?
- CARMESINA No, no res... no dic res.
- ALÍCIA Saps, noia, que comences a fer-me perdre el cap amb els teus mots esquius? O em dius el que has pensat o t' abandono. Tria.
- CARMESINA Ni jo mateixa ho sé, el que vull... Si no ho sé.
- ALÍCIA Per' xò mateix, per' xò. Tu en l' amistat confia. Jo t' aconsellaré, et duré, et guiaré. Apa, digues...
- CARMESINA Doncs, dic...
- ALÍCIA Endavant, no t' aturis.
- CARMESINA Que vull parlar amb Minuccio.
- ALÍCIA (*Sorpresa.*) Ah, molt bé, molt rebé! Vet aquí el bon camí: vulgui Déu que hi perduris. Minuccio és el remei i el metge que et convé. D' aquí a un instant vindrà. No pot trigar: n' és l' hora. Jo us deixaré solets, i aleshores és llei...
- CARMESINA No és el remei que creus el que el meu cor implora.
- ALÍCIA Què pretens? Parla. Digues.
- CARMESINA No has dit que ell veu el rei?
- ALÍCIA Sí, però què pretens? No voldràs que li digui...?
- CARMESINA Que li digui que moro i que moro per ell!
- ALÍCIA I que te' l porti aquí i et parli i et somrigui, i s' enamori al punt i se te' n dugui amb ell... Carmesina, per Déu, t' has begut el senderi? No és del cor, és del cap que has de guarir. Ja saps el que pretens? Saps el que pot haver-hi al fons d' aquest camí que vols emprendre?
- CARMESINA Sí.
- ALÍCIA Que ell ho sàpiga. Bé. Ja ho sap. I et vol conèixer. (*Pobre Minuccio ja... li fas fer un bon paper.*) I al palau tot seguit et mana comparèixer. Ja hi ets. Li plaus, i apa... És això el que et convé? Una noia com cal...
- CARMESINA Però què t' emboliques?
- ALÍCIA Ai, el que et pot passar; i per' xò te' n previnc. Ui, als reis no els en ve, mentre siguin boniques, de dues ni de tres, de quatre ni de cinc.
- CARMESINA Però el rei no és d' aquests.
- ALÍCIA Sí, creu-t' ho.
- CARMESINA Na Macalda...
- ALÍCIA No devia agradar-li, i no va fer-li cas. Als homes els desplau una dona que malda, desvergonyidament, per heure el seu solaç.
- CARMESINA (*Com esglaiada del que diu.*) Diu que va anar al seu llit, quan eren a Randàs.

- ALÍCIA Va anar a la seva cambra pidolant acollença,
dient que no trobava enlloc allotjament;
però el rei la fa seure i a contar-li comença
pronòstiques i auguris del seu bon naixement.
- CARMESINA Ja ho veus.
- ALÍCIA Què? No veig res. No devia agradar-li.
- CARMESINA Ben maca que és, i forta!
- ALÍCIA Oh, sí! Com un lleó.
I, tornant a Minuccio, deixa que jo li parli.
- CARMESINA No, Alícia, sóc jo sols qui ha de parlar-li.
- ALÍCIA No!
No permetré que et lliuris a una semblant quimera.
Però vet-el aquí.
(*Minuccio passa pel carrer; s'atura a distància davant la finestra.*)
- CARMESINA Crida'l.
- ALÍCIA De cap manera!
- CARMESINA Doncs, ja el cridaré jo. (*S'aixeca amb esforç i va a la finestra.*)
- ALÍCIA Ets boja. Que no em sents?
(*Sentenciosament, com per a ella mateixa.*)
L'amor que ens atueix, l'amor ens fa valents.

ESCENA QUARTA

Carmesina, Alícia i Minuccio

CARMESINA (*Obre la finestra.*) Minuccio! Vine... sí.(*Al cap d'un instant, entra Minuccio, i gairebé no pot dissimular la impressió que li causa el decandiment de Carmesina.*)

- MINUCCIO Bon dia, Carmesina.
- ALÍCIA I jo com si no hi fos.
- MINUCCIO Bon dia, tu també.
- CARMESINA (*Que ha tornat a seure.*) Minuccio, acosta't, vine.
- ALÍCIA I disposa't a oir un conte esgarrifós. (*Surt.*)

ESCENA CINQUENA

Carmesina i Minuccio.

- MINUCCIO (*Avançant cap a ella.*) I, doncs, com és això? Per què tan decandida?
- CARMESINA Això, Minuccio amic, és que, en mon desconhort,
a poc a poc, lleument, em va fugint la vida,
i que molt aviat se m'endurà la mort.
- MINUCCIO Oh, no parlis així, t'ho prego, amiga meva.
Sembles cercar la mort, tot invocant-la.
- CARMESINA No:

no cal pas que la cerqui: ella ve i ella em lleva
fins l'esma de lluitar: tota la virior.

Sóc sola al seu davant; i enfront meu, ella sola.

I al volt tot és desert.

MINUCCIO No ets sola. Tots amb tu contra el fat que et desola,
tots a salvar-te de l'abisme incert.

(*Agenollant-se davant d'ella.*)

Ah, si podia jo, amb ma sang, amb ma vida,
interposar-me entre la mort i tu!

CARMESINA Tant m'estimes, Minuccio?

MINUCCIO Fora mida!

CARMESINA I faries per mi el que no ha fet ningú?

MINUCCIO Faria... ni jo ho sé. Què haig de fer? Dignes, parla!
Sols que et pugui salvar de l'urpa de la mort...

CARMESINA No, però podràs fer que jo arribi a esperar-la
sense temença i sense desconhort.

MINUCCIO No és prou!... Però faré tot allò que tu em diguis.

CARMESINA Minuccio, tu saps prou com m'era grat
l'amor que em duus. Tu ho saps. (*Gest de Minuccio.*) Calla, no em contradiguis
Deixa fins a la fi que et digui el que m'abat:

l'inesperat dolor, la desventura
que va sortir-me al pas sobtadament,
i en un instant desféu la joia pura
del teu amor i el meu encantament.

Fou per l'abril darrer. Messina en festa
acudia al torneig on el rei va bornar.

Sota la llum xalesta,

tot era goig i crits i riure i festejar.
Jo hi anava també amb les meves companyes,
amb elles compartint la joia de tothom.
Ai, lassa, poc sabia les vies tan estranyes
que pot seguir l'amor, i ni per què ni com.

MINUCCIO L'amor?

CARMESINA Minuccio, sí, l'amor, la cega força
que pot, en un instant, la nostra vida tòrcer;
que pot dur-nos al cim de la felicitat,
o enfonsar-nos de sobte en el més fosc combat.

MINUCCIO I és un rival feliç qui m'ha robat la joia!

CARMESINA Ni feliç ni infeliç, Minuccio: no en sap res;
mai dels mais no sabrà que una tímida noia
s'haurà extingit per ell sense rebre el seu bes.

MINUCCIO Però això no pot ser: hauria de saber-ho:
el seu amor pot correspondre al teu.
Encara et pots salvar; et cal només voler-ho.
Dignes-ne el nom: la resta és afer meu.

CARMESINA No, Minuccio, no puc acceptar el sacrifici
que, generós, voldries fer per mi.

- MINUCCIO Fóra molt més terrible el meu suplici,
si, podent-te salvar, t'hagués deixat morir.
Digues, qui és? El conec, per ventura?
- CARMESINA Sí, el coneixes, però...
- MINUCCIO Parla, doncs, què t'atura?
- CARMESINA (*Pausa.*) Aquell dia, Minuccio, que t'he dit,
el dia que veié la fi del meu delit,
jo seguia amatent aquells combats encesos,
que catalans i aragonesos,
en camp clos combatent,
tenien bategant tota la nostra gent.
- MINUCCIO Ho recordo ben bé: jo també hi era.
- CARMESINA Quan el torn va arribar de combatre el rei Pere.
- MINUCCIO El rei? Ell combaté amb altres cavallers.
- CARMESINA Quan el torn li arribà... Minuccio, no puc més.
- MINUCCIO Fóra el rei?... Fóra el rei?
- CARMESINA És el rei!
- MINUCCIO Carmesina!
- CARMESINA Era allí, resplendent, davant meu, no pas lluny,
i en el replec més fosc de l'ànima mesquina,
sento com un fibló, que ahora em plau i em puny;
i sento que decaic i que ja no em pertanyo,
i en va pretenc lluitar i per fugir m'afanyo.
I així, en l'aiguabarreig de desesper i enyor,
em nego sota el pes d'un impossible amor!

(Resten uns moments en silenci.)

- MINUCCIO Carmesina, tan alt el meu rival s'aixeca,
que ni el seu triomf no em dol, ni el teu amor no em reca.
Per vèncer-me ha calgut un tan gran sobirà,
un rei com, en el món, cap altre no n'hi ha.
Minuccio al costat seu és ben migrada cosa,
i ni aspirar no pot, ni competir no gosa.
Però sovint jo el veig, jo li parlo, jo puc
dir-li, tal com tu vols, el teu dol malastruc.
Ell és noble, ell és gran, ell trobarà la via
per, sense deshonor, tornar-te l'alegria.
I jo, jo trobaré el camí del seu cor,
perquè ell, providentment, et salvi de la mort!
- CARMESINA Minuccio, això faràs? Seràs capaç de fer-ho?
- MINUCCIO Ara mateix hi vaig.
- CARMESINA En tu tan sols espero.
- MINUCCIO (*Anant lentament cap a la porta.*)
Espera, espera en mi; jo vetllaré per tu,
i per tu jo faré el que no ha fet ningú.
Jo per tu lluitaré sense temor ni estalvi.

CARMESINA Que Déu et beneeixi, Minuccio!

MINUCCIO

Que ell et salvi! (*Surt.*)

Fi de l'acte primer.

ACTE SEGON

(El rei)

Sala del palau reial de Messina.

ESCENA PRIMERA

Ponç de Ribelles i Guillem de Bellera

RIBELLES Malgrat saber que la victòria és nostra,
fins saber-la indubtable, incerta em semblarà.

BELLERA És natural la impaciència vostra;
però res no temeu: la temença és en va.
Del rei mateix, dels seus mateixos llavis,
la nova esplendorosa jo he sentit.

RIBELLES És de barons com ell ardits i savis
encomanar coratge al decandit.
Dubtosos i afligits us haurà vistos
i haurà volgut tornar-vos el braó.
Homes, dones i infants, vora la mar, tots tristos,
també jo he vist, en fosca munió.
Al lluny del lluny, un gran estol sorgia,
sota la llum de l'alba, fantasmal,
i, lent, cap a nosaltres feia via,
no augurant sinó mal.
Tres vegades més gran que no la nostra flota,
així apareixia en l'horitzó,
i amenaçava l'illa tota
d'una sobtada invasió.

«És l'estol enemic, que haurà vençut el nostre»,
murmurava la pobra gent;

i en el posat caigut i l'expressió del rostre,
manifestava prou el seu abatiment.

«Estem perduts, estem perduts», gemia.

«Ja torna, ja, el malvat Carles d'Anjou.

Sicília sentirà la seva ferotgia,

i ara no la podrà salvar ningú.»

BELLERA Així o semblantment el poble murmurava,
és cert.

RIBELLES Sí, però el rei, cavalcant entremig,

amb paraules de goig el confortava
 donant ja com un fet el seu desig:
 «No temeu, bona gent —convinentment els deia—,
 això és el nostre estol, que torna vencedor,
 i tants i tants vaixells presoners feia,
 que als nostres ulls no apar coneixedor.
 Obriu al goig els cors, retrobeu l'esperança;
 no caureu novament en mans de gent de França.»

BELLERA I, sens dubte, la pau duia al cor de tothom.
 RIBELLES Sí! Renaixia arreu la confiança,
 mentre tots beneïen el seu nom.
 BELLERA Ningú com ell per dur la coratgia
 i l'esperança a tots els cors!
 RIBELLES Sí, àdhuc si ell mateix, per un instant sentia
 defallir el seu esforç.

Perquè jo era prop d'ell, i quan l'ha vista
 aquella flota immensa al lluny del lluny,
 com aquell que un immens dolor contrista
 o una ferida dolorosa puny,
 ha murmurat com en un lleu desvari:
 «Aquell ver Déu que m'ha portat aquí,
 per la seva mercè no em desempari,
 a mi i aquest poble mesquí!»
 I no n'he sabut més, perquè tot d'una
 plantant cara, amatent, a la incerta fortuna,
 m'ha ordenat de venir-me'n cap aquí
 i disposar la tasca del matí.

Però sembla que vénen.

BELLERA Se senten crits de goig!
 RIBELLES Ja no podem dubtar.
 BELLERA Ja tot dubte ha finit. Els cors ja no es contenen.
 RIBELLES Veig en Peratallada, que acaba d'arribar.

ESCENA SEGONA

Ponç de Ribelles, Guillem de Bellera, Bernat de Peratallada.

PERATALL. (*Entrant.*) El rei ve cap aquí i, amb ell, barons i poble.
 RIBELLES L'has vist?
 PERATALL. Sí. Resplendeix de goig la seva faç
 i el seu gest aplomat i el seu posat tan noble
 diuen la contenció de què és capaç.
 BELLERA És la victòria, doncs?
 PERATALL. Magnífica victòria!
 Al primerencontre, som senyors del mar!
 RIBELLES Per Catalunya, quin planter de glòria!
 PERATALL. Ja no ens cal témer cap sinistre atzar.

Però ja arriben, sí: la gentada s'acosta.

(*Van als finestrals. Se sent la remor de la multitud i crits de «Visca el rei!»*)

- RIBELLES Mira-te'! Visca el rei!
 BELLERA Rei En Pere, salut!
 PERATALL. Ens ha vist i ens somriu.
 RIBELLES Quina millor resposta?
 BELLERA Tothom, per festejar-lo, al seu voltant acut.
 PERATALL. L'enardiment més gran és el de les donzelles.
 RIBELLES Com un eixam s'estrenyen al seu volt!
 PERATALL. I entre riures i crits i gaies cantarelles,
 formen entorn del rei un bell estol.
 Sents? (*A Bellera.*)
 BELLERA Què canten?
 PERATALL. Oidà! No ho coneixes encara?
 RIBELLES És la cançó d'amor de Minuccio.
 BELLERA Oh, i tal!
 Però no veig per què han de cantar-la ara.
 PERATALL. Perquè s'hi diu: «Amor, amor, rei immortal,
 per tu viurem i morirem,
 car tu ets el nostre bé suprem.»
 Comprends?
 BELLERA Comprendc. Però ja entren.
 Dins uns moments seran aquí.
 RIBELLES Les gents de la ciutat totes aquí es concentren.
 L'àmbit de la gran plaça aviat serà mesquí.
 PERATALL. Oh! Incomparable jorn de glòria!
 Aquest palau es pobla de records.
 Al conjur de la fúlgida victòria,
 acudeix la corrua ingràvida dels morts.
 Ombra de Frederic, magnífic emperaire!
 Ombres sagnants dels reis Manfred i Conradí!
 Veniu a contemplar l'astre que avui s'enlaira,
 més resplendent que l'astre del matí!

ESCENA TERCERA

Dits i Bernat de Muntpaó i altres cavallers

- MUNTPAÓ (*Entrant.*) Ah!, el que us heveu perdut! Què feu aquí reclosos?
 RIBELLES De restar en el palau el rei ens ha manat.
 BELLERA Tanmateix hem pogut presenciar, commosos,
 de la seva arribada el venturós esclat.
 MUNTPAÓ Però no heu vist la glòria de la flota,
 entre clams de victòria entrant al port,
 com si el cel i la terra i la mar tota

s'unissin per a fer el clamor més fort.
 Una dels enemics cada galera
 arrossegava poderosament;
 i era admirable tanta de senyera,
 a l'aigua les vençudes i les nostres al vent.
 Les trompes i les nacres...

PERATALL. Calleu, el rei s'atansa!

RIBELLES Mireu-lo: ja és aquí!

BELLERA El seu esguard vibra de benaurança!

MUNTPAÓ Pugui sempre vibrar, d'ara endavant, així!

ESCENA QUARTA

Els mateixos, dos heralds, el rei Pere, Pere de Queralt, almirall, Ramon de Cortada, vicealmirall.

HERALDS (*Entrant.*) El senyor rei!

PERATALL. Visca el rei!

TOTS Visca!

REI Visquen els almiralls i els àgils mariners,
 pels quals el nostre estol vers la victòria llisca;
 almogàvers valents i destres ballesters,
 tot el qui pel triomf la seva vida arrisca.
 Aquests de la victòria són els fervents obrers,
 i a aquests, reverentment, adreço jo el meu visca.

PERATALL. Però vós sobre tots, senyor!

REI Déu sobre tots!

Ja cal que el venerem i l'adorem capcots.
 Ell és, barons, sols ell, el Déu de les batalles,
 qui amb la victòria ha fet les nostres esposalles.
 Ell veu de quin costat es troba el dret o el tort;
 i el fort torna mesquí i el feble fa el més fort.
 Ara veurà potser l'orgull d'aquest sant Pare
 com Déu omnipotent la nostra causa empara,
 i com el petit rei que hom menysprea i combat,
 pot alçar-se més fort que no l'adversitat.
 Perquè compta entre els seus els més fidels sotmesos;
 i catalans ardits i fermes aragonesos,
 units fraternalment als bons sicilians,
 poden vèncer plegats els dos poders més grans:
 Roma i França. Barons, aquesta gran victòria
 ha d'ésser el bell començ d'un avenir de glòria.
 Jo el veig que, resplendent, somriu a l'horitzó,
 pel goig i per l'honor de Catalunya i d'Aragó.
 L'Àfrica ja us ha vist, infants de la conquesta,
 i ara aquí heu coronat la més formosa gesta.
 Sicília és deslliurada i esperen els germans,
 la mar és per vosaltres: cap viu, els catalans!

- QUERALT Per seguir cegament la vostra coratgia
tots som prestos, senyor.
- CORTADA Maneu, signeu la via!
- REI En Pere de Queralt, magnífic almirall,
En Ramon de Cortada, ardit vis-almirall,
artífexs prepotents d'aquesta gran jornada,
la via del triomf vosaltres l'heu signada!
Però digueu, digueu (massa que ho esperem)
com s'ha descabdellat aquest combat suprem,
i com dels catalans unes poques galeres
han vençut un estol d'infinites senyeres.
- QUERALT Doncs, senyor i bells barons, de molt bon grat
diré la brillantor d'aquest combat.
Ahir, de bon matí, sota un cel de tempesta,
l'armada del rei Carles de Règols va partir:
creien, els capsigranys!, que aquella mar feresta
de Messina i el Far ens vedaria eixir.
Però jo, en aquell punt, faig sonar la trompeta,
i tothom, amatent, es recull a l'instant,
i a veles i a rem, navegant via dreta,
la gran distància amb ells anem sempre escurçant.
L'almirall provençal —inconcebible errada—
de terra massa arran fa acostar el seu estol.
Així el vent li fallí, mentre la marinada
el nostre estol lleuger s'enduu com en un vol.
Les vuit milles o més que ens duien d'avantatge
així, com a migjorn, s'havien fos del tot.
Ara som faç a faç: l'hora de l'abordatge,
magnífica, ha arribat: és l'hora del vaitot.
Ells eren ran de terra, arrengrats en batalla,
francesos, provençals, pisans, napolitans;
del costat nostre, ardida pobrissalla,
només els catalans!
- Per començar, investim les galeres de Pisa,
al centre de l'estol, sens dubte les millors.
Però aviat dels nostres l'escomesa precisa
ha desfet dels pisans el ritme vigorós.
Veient això, de sobte, els marsellesos
abaten l'estendard de sant Víctor vilment,
i, desertant el xoc, se'n fugen, com empesos
ahora per la por i el vent.
- Bon exemple han donat! Tots els vaixells de Nàpols,
galeres, naus i llenys, en folla munió,
vers Nicòtera ensems es fan escàpols,
en la fuga creient trobar salvació.
Però és en va; que els nostres els encalcen;
qui no cau mort cau pres. Immens és el botí.

Breument: els catalans amb la victòria s'alcen...
 I els vencedors, senyor, heus-los aquí.

REI A tots, ans de partir, senyava i beneïa,
 i ara tots, triomfants del combat i la mort,
 heu tornat a petjar l'illa que en tots confia,
 de glòria coronats, que no es marceix ni mor.
 Déu sigui beneït, que em dóna senyoria
 damunt gent tan viril i tan alta de cor.
 La glòria dels caiguts és, però, la més alta:
 ells han estat el sòcol que el monument exalta,
 l'arrel que nodreix l'arbre i el basament del cim;
 per'xò és llur sacrifici, de tots, el més sublim.
 La tasca, ja ho veieu, és dura, però altiva,
 digna d'un poble fort, que una fe densa abriva.
 Ara cal prosseguir i ara cal persistir,
 fins a abatre els rivals i dominar el destí.
 I, si, com ja ho heu vist, la guerra que comença
 és damunt de la mar que l'hem de vènce',
 per terra també cal pagnar i lluitar de ferm,
 fins que hi mori el llagost i fins que hi fruiti l'erm.
 Hi ha terra enllà del mar, que encara gem esclava;
 d'aquí estant la veiem i hem sentit que ens cridava.
 Cavallers i peons hi han de posar el seu:
 tot Calàbria ens espera i hi passarem en breu!

TOTS Ben dit! Ben dit! Ben dit!

REI Ben dit; i ara, silenci.
 Cadascú al seu albir el seu deport comenci.
 Dos jorns duri la festa i el seu superb esclat.
 Després tothom aquí, prest a tornar al combat!

ESCENA CINQUENA

Dits i Minuccio

REI Ah, vet aquí Minuccio. Quines cançons ens portes,
 trobador de l'amor?

MINUCCIO Cap que escaigui a aquest jorn,
 senyor!

REI Per què?

MINUCCIO Per què? Perquè esperances mortes,
 i amors desesperats, i goigs sense retorn,
 no lliguen amb l'esclat de tanta d'alegria,
 ni han pas d'enterbolir la glòria d'aquest dia.

REI Tan malament et van els afers del teu cor?

MINUCCIO No es tracta pas de mi, senyor.

REI Doncs, de qui es tracta?

MINUCCIO D'una pobra donzella que d'enyorança es mor.

- REI Tant l'amor la maltracta?
I ho creus, Minuccio, ho creus, que pot matar l'amor?
- MINUCCIO Si ho veuen els meus ulls, senyor, bé ho haig de creure.
I us dic que no hi ha al món res més penós de veure.
- REI I tu no hi pots fer res. Què esperes, trobador?
- MINUCCIO He fet el que he pogut: he fet una cançó.
He cantat, tristament, el dol d'una donzella.
He dit, com he sabut, el que no pot dir ella.
- REI Canta-la! Impacient per sentir-la ja estic.
Canta! Tots t'escoltem, reverentment, et dic.
- MINUCCIO (*Cantant.*)

Cançó de Minuccio

Vés, amor, vés al meu senyor adorable,
i conta-li la pena que sostinc;
digues-li que, retuda i miserable,
cap a la mort, calladament, me'n vinc.
Pietat, amor, juntes les mans, et clamo;
vés sense triga a dir-li el que he sofert;
digues-li que, morint, l'espero i amo,
i que no vull morir en aquest desert.
Que, sols que un breu instant el pugui veure,
ans que la mort arribi vora meu,
ja tornaré en la benaurança a creure,
i fins la mort em serà dolça i lleu.
Vés, no triguís, amor, que el temps apresca,
i cada instant que passa agreuja el mal,
i ja sento, emparant-se del meu ésse',
una suprema angúnia mortal.
Per això el cor tostemp sospira: «Vine!»
I aquest sol mot concentra el desig seu,
i ja la mort no em semblarà mesquina,
si, el meu amor dient-te, et puc dir adéu.
Vés, amor, vés al meu senyor adorable,
i conta-li la pena que sostinc;
digues-li que, retuda i miserable,
cap a la mort, calladament, me'n vinc.

- REI Exquisida cançó. És de Minuccio digna.
Però trista com cap. De totes la millor.
Guaita: tots hem restat sota el seu jou benigne,
amarats d'una plàcida tristor.
A tots ens ha afligit la sort de la donzella.
Però, com és? Qui és? Minuccio, parla'ns d'ella.
- MINUCCIO Parlar-ne! Fóra jo immortal, si pogués
dir amb paraules mortals la meravella que és.

Sols per similitud, dient alba o estrella,
o bé verger florit, o pura fontanella,
podríem evocar, i encara incertament,
tota la serenor del seu encantament.

Imagineu un cos en primavera,
i un rostre on, dolçament, s'aboca l'esperit,
i on direu que l'amor, benigne, s'arrecera,
de tan i de tan exquisit.

- REI I Minuccio ha pogut passar a la seva vora
sense caure rendit d'amor i de llangor?
Diria que és el cor, que és el seu cor qui plora,
en el plany desolat de la seva cançó.
- MINUCCIO No es tracta pas de mi, ja us ho he dit, senyor.
És ella la que mor, és ella i cal salvar-la.
- REI Digueu qui és ella, doncs. Digueu qui és ell també.
Jo els uniré tots dos. No en tinguis dubte. Parla!
- MINUCCIO Senyor, no sé si puc.
- REI No en saps els noms?
- MINUCCIO Els sé.
- REI Què esperes, doncs?
- MINUCCIO Senyor, ningú no vull ofendre.
Dels presents em mereix respecte i fe tothom.
Però el secret, senyor, no el puc ni dar ni vendre.
Sols a vós, si ho maneü, podria dir-ne el nom.
- REI T'ho mano, doncs. Amics, deixeu-nos una estona,
us ho prego: bé cal salvar un amor així.
El deure del qui, just, ceneix una corona
tant és d'acudir al gran com d'acudir al mesquí.

(Tots, que ja han iniciat un moviment, en sentir les paraules de Minuccio, ara surten tot fent comentaris.)

- PERATALL. Pressento, resplendent, una novella gesta.
- RIBELLES Gesta d'amor, de pau, de generositat.
- PERATALL. Després del fort triomf i el goig de la conquesta,
escaurà el dolç triomf de la simplicitat.

ESCENA SISENA

El rei i Minuccio

- REI *(Seient.)* Bé, ja estem sols, amic. Ja t'escolto. Comença.
- MINUCCIO La donzella, senyor, de qui la pena he dit
amb sa mare ha viscut sense torb ni temença,
sense superfluitat, però sense neguit.
El seu pare, un honrat mercader de Ragusa,
en morir els va deixar un passament suau.

Allunyat l'aspre esclat de la dolor confusa,
 la vida els era plena de benestar i de pau.
 Bona i bonica que és, Na Carmesina
 (aquest és el seu nom)
 com una flor creixia, matutina,
 i era —i és— estimada de tothom.
 Així, senyor, no caldrà pas que us digui
 si l'amor acudia al seu voltant;
 però ella, que el galant plori o somrigui,
 ha rebutjat tothora tot galant.
 Un n'hi hagué que, en el seu goig, ja creia
 amb les mans abastar el diví tresor,
 i, transportat d'il·lusió, ja veia
 curullades les ànsies del seu cor.

(El rei, que segueix atentament la narració de Minuccio, en aquest punt se'l mira i somriu bondadosament, sense que ell se n'adoni.)

- REI I tampoc ell?
- MINUCCIO Tampoc, tampoc no era
 el seu amor primer per a l'adorador:
 la seva tendra, virginal espera
 tota es badava per a una altra amor.
- REI I, com fou que, a la fi, l'amor esparsa
 d'aquest cor amorós, adolescent,
 trobés una figura en què encarnar-se
 i esdevingués una passió inclement?
- MINUCCIO A això anava, senyor. Recordeu, tal vegada,
 el gran torneig que, per l'abril darrer,
 va commoure la vila i l'encontrada
 i on va bornar tan noble cavaller?
- REI No ho haig de recordar? Des d'aquell dia
 la fama de valents dels catalans,
 del seu urc i la seva coratgia
 va créixe' encara més als ulls dels sicilians.
- MINUCCIO I als ulls també de les sicilianes,
 senyor, no en dubteu pas.
- REI No en dubto gens,
 energia i destresa, sobiranes,
 desvetllen els més tendres sentiments
 en el cor femení. I el brillant espectacle
 del cavaller guarnit, combatent en camp clos,
 al galop del cavall abatent tot obstacle
 i sorgint vencedor de la lluita feroç,
 té pel cor femení un poder de miracle,
 que exalta el cavaller i la corona de flors.
- MINUCCIO És així com dieu, senyor.

- REI I ara que hi penso.
Fóra en aquell torneig i un nostre cavaller
(no sé si follament a imaginar començo)
qui hauria enamorat...?
- MINUCCIO Heu encertat també.
- REI I Minuccio, per'xò tant de misteri?
Sóc capaç d'encertar el nom del cavaller.
Però em demano què podria haver-hi
per amagar-lo a tots, com acabes de fer.
- MINUCCIO Ja ho comprendreu, senyor.
- REI Fóra En Peratallada?
- MINUCCIO No, senyor.
- REI En Pere Arnau de Botonac?
- MINUCCIO Tampoc.
- REI En Berenguer d'Erill? En Roger de Montcada?
- MINUCCIO Cap d'ells, senyor, cap d'ells.
- REI Ja en tinc prou d'aquest joc.
I així i tot, jo voldria
encertar el nom misteriós.
Digues i acaba. Qui seria?
- MINUCCIO (*Agenollant-se.*) Senyor, vós.
- REI Jo! (*Pausa.*) També és acudit el d'aquesta donzella.
Ganes de complicar allò que és ben senzill:
haver cercat una adient parella
sense cap dany ni cap perill.
I ara, què caldrà fer? Minuccio què aconsella.
Què m'aconselles, fill?
- MINUCCIO Senyor, jo, en ma poquesa, poc podria.
- REI Ets el seu missatger: ja has pogut fins aquí.
Has posat el teu rei en la volguda via.
(*Aixecant-se.*) Prosseguim el camí.
- (*Surt seguit de Minuccio.*)

Fi de l'acte segon.

ACTE TERCER

(Carmesina i el rei)

L'escena torna a ésser la mateixa del primer acte.

ESCENA PRIMERA

Na Rosa i Carmesina (*aquesta tancada en la seva cambra*)

NA ROSA Carmesina, per Déu, respon: què fas tancada?

CARMESINA Ja us ho he dit: no faig res i no us preocupeu.

- NA ROSA Carmesina, dolçor, ja saps que no m'agrada...
Obre la porta, creu.
- CARMESINA Ja obriré, no patiu: és tan sols una estona.
- NA ROSA Però, què fas, si es pot saber?
(*Veient que no respon.*) Apa, respon, bufona.
- CARMESINA Ma mare, no faig re.
- NA ROSA No fas re? No fas re? I et sento que tragines.
Alguna en duus de cap, i no em plau gens.
(*Mirant pel forat del pany.*) Ah, ja ho veig, et pentines.
Per'xò t'has de tancar? Traïdora, que no em sents?
I tapes el forat perquè no et pugui veure
i vigilar el que fas,
com si no fos aquest de tota mare el deure.
- CARMESINA No, mare, no ho és pas.
- NA ROSA I ara, quina resposta, i ara!
I ara, què goses dir?
A mi, a la teva mare,
goses parlar-me així?
- CARMESINA (*Sortint.*) Sempre m'heu predicat que no fos tafanera.
(*Tot pentinant-se.*) I ara vós ho heu estat.
- NA ROSA Oh, quin atreviment! Com si això fos manera!
Gosar parlar-me així, perquè per tu he vetllat!
Carmesina, d'un temps a aquesta banda,
no rutlles com hauries de rutllar.
Alguna cosa hi ha,
cosa estranya, nefanda,
que no arribo a esbrinar.
Estàs malalta, estàs malalta, sia,
no en dubto molt ni poc;
però la teva malaltia
el metge no l'entén ni ta mare tampoc.
I comencem a sospitar... m'escoltes?
(*Carmesina sembla absorta en els seus pensaments.*)
A sospitar que algun misteri estrany
i cabòries d'amor, poques o moltes,
han posat al teu cor algun parany.
I el teu cor hi ha caigut. I ara et debats i agites.
I la malura et migra i et consum.
I en va pregues al cel, amb ànsies infinites,
una mica de llum.
M'has sentit, m'has sentit? Què respons a ta mare?
T'acaba de cantar les veritats,
oi, Carmesina? I ara,
confessa-li al teu torn els teus pecats.
Què dius, no callis, parla.
Uns mots, sols uns quants mots! Què dius?
- CARMESINA Doncs, dic que els meus pecats no han d'esverar-la;

que no donen motius.
 NA ROSA Però són veritat les coses que t'he dites,
 oi, Carmesina, oi?
 Au, confessa'm d'un cop, siguin grans o petites,
 les penes del teu cor, abans sempre cofoi.
 CARMESINA Ai, mare, prou: calleu amb tanta enraonia
 i amb preguntes de tota llei;
 i deixeu-me guarnir com en el millor dia,
 que d'aquí a pocs moments vindrà a veure'm el rei.
 (*Carmesina torna a entrar en la seva cambra i s'hi tanca amb pany i clau.*)

NA ROSA Què dius? Què dius del rei, que et vindrà a veure?
 Que t'has begut l'enteniment?
 Ho he entès bé o és que jugues?
 CARMESINA (*De dins estant.*) No, no, ho podeu ben creure.
 i arregleu-vos també per rebre'l dignament.
 NA ROSA Ai, Jesús, bon Jesús, doneu-me ajudantia;
 no em deixeu en l'horror d'aquest tropell;
 això ja és la follia,
 que es deu haver emparat del seu cervell.
 Boja, ma filla boja! Això és horrible!
 Fins aquí havíem d'arribar?
 Sento que una punyida el cor em fibla,
 i que em cuida matar.
 Vós, que m'heu ajudat en tota pena,
 Verge santa de Rocamador,
 jo us duré, si guaríu la meva pobra nena,
 ma tumbaga d'argent i el meu collaret d'or.
 Ai, però no puc més, socors, auxili!
 (*Dit ofegadament, que no ho pugui sentir Carmesina. Anant cap a la porta.*)
 La meva filla boja! Veniu prest.
 Ja caldrà que ta mare et cuidi i et vigili.
 Ai, algú ve. Qui és?

ESCENA SEGONA

Na Rosa i Alícia

NA ROSA Ets tu, Alícia? Que bé i que oportuna arribes! (*L'abraça.*)
 ALÍCIA Què us passa? Què teniu? Però esteu tremolant!
 NA ROSA Ah, no ho vulguis saber! Coses fosques, asprives,
 capaces d'enfonsar el coratge més gran.
 ALÍCIA Expliqueu-vos: què ha estat? És Carmesina encara?
 NA ROSA És ella. Parla baix. I si ho sabies ara!
 ALÍCIA Ai, parleu, em feu por. Què li passa, què té?
 NA ROSA Desvarieja, Alícia, està boja potser.

- I en el desvarieg diu tanta cosa rara!
- ALÍCIA Què diu?
- NA ROSA Que vindrà el rei!
- ALÍCIA Oh, ja podria ser.
- NA ROSA (*Estupefacta.*) Alícia, tu també?
- ALÍCIA No, no estic boja jo; ni tampoc ho està ella.
Però, veiam, digueu com ha anat tot això.
- NA ROSA Però el rei... I si ve? Aquesta brusa és vella.
i els sabatots, i el xal i tota jo.
- ALÍCIA No us capfiqueu: hi ha temps. Ja us vagará de fer-ho.
Ara cal que em digueu Carmesina què fa
i què ha dit i què ha fet... Ai, que potser us esvero
amb tant de preguntar.
- NA ROSA No, si és dit aviat. Quan he tornat de plaça,
Carmesina he trobat tancada amb pany i clau.
No n'he fet cas, que altres vegades passa,
tot i que sap com em desplaui.
Però m'adono que ja dura massa;
la sento per la cambra que va i ve,
i em pregunto, intrigada, què deu fer.
Li ho demano: i respon sense tempraça;
insisteixo i encara em fa glatir.
Quan a la fi ha sortit tot pentinant-se,
em diu allò del rei que ha de venir.
Pots pensar quin ensurt i quina angoixa!
«S'ha tornat boja», enquimerant-me, he dit.
I al mateix temps, no era caiguda i moixa,
ans semblava ben plena de delit.
- ALÍCIA Heu sabut si Minuccio ha estat per ací encara?
- NA ROSA Que jo sàpiga no. Per què ho preguntes ara?
- ALÍCIA Perquè Minuccio ha estat qui ha anat a cercar el rei.
- NA ROSA A cercar el rei, Minuccio... No m'entabanis, ei!
- ALÍCIA No us entabano, no. Cert com la llum del dia
és el que estic dient.
- NA ROSA I Minuccio haurà anat...
- ALÍCIA A cercar el rei, us dic.
- NA ROSA Alícia, desconfia.
Tot això és molt estrany i em temo un disbarat.
El rei què hi ha de fer aquí, i per què vindria?
- ALÍCIA Perquè als reis d'Aragó (encara no ho sabeu?)
Déu els dóna poder damunt la malaltia,
i la poden guarir a tothora i arreu.
Carmesina, desesperada,
ha sabut que Minuccio entrava en el palau.
«Quin millor metge? El rei», s'ha dit esperançada.
«Ell em pot retornar la salut i la pau.»
I Minuccio, amb aquest missatge,

ha anat a trobar el rei i a pregar-li de cor
que davallar volgués al vostre humil estatge
i guarir una donzella que s'acosta a la mort.

NA ROSA Tot això és molt bonic, i Déu el beneeixi
aquest rei virtuos que Ell ens ha concedit;
però no entenc que així ma filla presumeixi
com si ja fos segur que el rei haurà accedit.

ALÍCIA Per això he preguntat si Minuccio...

ESCENA TERCERA

Na Rosa, Alícia i Carmesina (*que entra amb vestit de festa, vestit típic sicilià*)

CARMESINA No, Alícia,
Minuccio no ha tornat: encara no ha tornat.

NA ROSA Oh, però què és això?

ALÍCIA Carmesina, delícia...

NA ROSA Si no ets ja la mateixa!

ALÍCIA Qui t'ha transfigurat?

CARMESINA Qui m'ha transfigurat, Alícia: l'esperança.
Minuccio no ha tornat: jo sé que tornarà.
Jo sé que vindrà el rei, i aquesta confiança
em diu amb certitud que no he pregat en va.

NA ROSA Doncs, així jo tampoc; que també jo pregava
a la Verge de Rocamador,
i li he promès, si a tu et salvava,
ma tumbaga d'argent i el meu collaret d'or.

CARMESINA Esperem, esperem: no poden trigar gaire.
(*S'asseu. Parla il·lusionada, però amb fatiga.*).
Obriu bé les finestres, que entri el sol.
Quin bell matí que fa.
Obriu bé, que entri l'aire,
que fins al fons del cor el pugui respirar.
Car sembla que el respiri amb el cor; que temps feia
que així el món no em mirava ni em somreia.
I tot perquè ve el rei. Minuccio li ha parlat:
pobre Minuccio, tot claror i bondat.
Oh, quina meravella!
Ha anat al rei i ha dit: hi ha una pobra donzella,
que mor d'amor per vós. I el bon rei li ha respost:
«Anem-la a consolar, Minuccio, anem-hi tost.»

(*Mentre Carmesina parla, la seva mare i Alícia han bescanviat alguna mirada d'inquietud. Ara la seva mare la mira tota esverada i Alícia no pas massa tranquil·la.*)

Per què em mireu així? No, no desvariejo;
és que, després de tant haver penat,

em sembla que vorejo
els caminois de la felicitat.
Sí, Alcía, sí, no em miris
amb aquest aire com d'esverament:
no són ni somnis ni deliris:
és la vida, que torna dolçament.
Però, mare, què feu, així empantanegada?
No us dic que vindrà el rei? Doncs, guarniu-vos aviat.
Cuïteu a empolainar-vos ben mudada,
que un rei vol ser honorat i festejat.
Mireu jo. No faig goig? Quan al mirall m'he vista,
com no m'havia vista llarg temps ha,
m'he dit: «No, no tens dret a estar trista
si encar fas tant de goig després de tant penar.»

ALÍCIA Sí, Carmesina, sí: estàs però bonica!
NA ROSA Com mai no ho has estat potser!
CARMESINA És que sento dins meu com una lleu musica
que em diu: «Ve el rei, ve el rei; ja s'acosta, ja ve.»
Però, mare, què feu?, us torno a dir. De pressa,
el temps passa. Què feu?

ALÍCIA Té raó Carmesina: el temps apressa.
No el perdeu més: aneu!
NA ROSA Ja hi vaig: tant m'ho direu! (*Surt.*)

ESCENA QUARTA

Carmesina i Alcía

ALÍCIA Què és això, Carmesina? Ho puc saber? Vols dir-m'ho?
Has parlat amb Minuccio?

CARMESINA Hi he parlat.
I en tot el que us he dit ara em confirmo.
El rei vindrà.

ALÍCIA (*Dubitativa.*) Així... Minuccio haurà tornat?

CARMESINA No, no ha tornat encara.

ALÍCIA Així, com pots saber-ho? No ho comprenc.

CARMESINA Seràs tan poc desperta com la mare?
De què et serveix un cor sensible i primerenc? (*Riu.*)

ALÍCIA Ai, filla, com estàs... Que tant misteri!
T'he deixat amb Minuccio, tots dos sols.
I encara que tots dos heu perdut el senderi,
suposo que heu parlat a cor què vols.

CARMESINA Hi hem parlat.

ALÍCIA Molt rebé. I entre sospirs i llàgrimes,
com si ho veiés, li has dit el teu secret;
i en el dolor s'han fos les vostres ànimes,
i ell s'ha sacrificat sense fer-te'n retret.

- CARMESINA Així és. Ara sí que ho encertes i hi toques.
Què més?
- ALÍCIA Doncs, que Minuccio, l'abnegat trobador,
per ablanir-ne les mateixes roques,
haurà compost pel rei una cançó.
- CARMESINA Com ho saps? Amb Minuccio tu has parlat, Alícia.
- ALÍCIA No, t'ho juro: ni un mot.
Mes ja Messina va plena de la notícia;
i jo venia a dur-te-la: això és tot.
- CARMESINA Així...
- ALÍCIA No sé detalls. Diuen que el rei En Pere,
sensible al teu amor i a la teva dissort,
saber el nom ha volgut de l'home que era
la causa d'un amor tan terrible i tan fort.
- CARMESINA I què més?
- ALÍCIA Que Minuccio, com persona discreta,
no ha volgut dir-ne el nom davant la cort;
i ara, amb el rei, en reunió secreta,
deuen estar parlant del teu amor.
- CARMESINA I no han sortit encara?
- ALÍCIA Quan jo he vingut, encara no.
- CARMESINA Què deuen haver dit? Què diuen ara?
Què m'espera, Senyor?
- ALÍCIA Aviat ho sabrem, que tan bon punt ho sàpiga,
Minuccio, se'n vindrà, tot pressós, cap a aquí.
Jo no crec pas que altre remei li càpiga,
sigui el que es vulgui el teu destí.
- CARMESINA Ai, no sé, tan segura que em sentia,
i ara sento minvar la meva fe,
com si el delit d'abans fos sols follia,
i la il·lusió se m'enrunés.
- ALÍCIA (*Afectuosament.*) Per què?
Si és al contrari, Carmesina;
si ara tens fets amb què nodrir la il·lusió.
Tot cap al desenllaç bonament s'encamina;
cal saber-lo esperar amb calma i abandó.
- CARMESINA Tens raó, sí; però, com més s'acosta
el moment de saber la veritat,
més em sento insegura i més em costa
conservar l'esperança i la serenitat.
I triguen molt, no trobes?
O cel, si no vingués o no em cridés!
Vés a cercar-ne noves.
Alícia, cuita, vés.
- ALÍCIA Asserena't, no temis, Carmesina:
Minuccio ja vindrà;
i et durà la resposta que imagina

el teu cor dolorit de tant penar.
 CARMESINA Vindrà, no en dubto gens ni mica.
 Però, quina sentència haurà portat.
 Sóc com una captaire que somica
 per una almoina sols de pietat.

(En aquest moment passa ràpidament Minuccio per davant de les finestres. Carmesina, d'esquena, no el veu; però Alícia sí.)

ESCENA CINQUENA

Carmesina, Alícia, Minuccio

ALÍCIA Mira-te'l, ja és aquí!
 CARMESINA Qui?
 ALÍCIA Minuccio, qui ha d'ésse'.
 CARMESINA No l'he vist.
 [ALÍCIA] Ha passat a tota pressa.
 Vet-el-aquí!
 CARMESINA Minuccio!
 MINUCCIO Carmesina!
 Oh, quin canvi que has fet! Ja estàs a punt?
 CARMESINA A punt de què? Quina resposta, quina?
 MINUCCIO Aquella que ha esperat el teu deler profund.
 El rei ve cap aquí; dins una breu estona,
 el veuràs aparèixe' en el llindar.
 L' instant és arribat que la resposta et dóna.
 Jo ja he complert i ja me'n puc anar.
 CARMESINA No, Minuccio, no em deixis. Em sento atemorida.
 Tant que ho he desitjat i ara m' espaordeix.
 He empès el meu voler més enllà de la mida;
 temo que em vencerà l' embat que m' oprimeix.
 ALÍCIA No, Minuccio, no pots deixar-la en aquesta hora.
(Amb intenció.) Fes obra de germà.
 No veus que defalleix? No veus que plora?
 El rei mateix et pot necessitar.
 MINUCCIO Què preteneu de mi? No ha estat prou sacrifici?
 El rei hauré portat fins davant teu.
 Cal que prolongui encara el meu suplici?
 ALÍCIA Al lluny el teu patir serà encara més greu,
 creu-me, Minuccio.
 MINUCCIO Podrà ser-ho encara?
 Més que ho ha estat no ho podrà ser.
 He resistit fins ara,
 però més endavant, no sé pas si podré.
 ALÍCIA Podràs, i Déu t' ho premiarà algun dia,
 Potser abans del que penses, creu-me a mi.

- MINUCCIO Cap premi no he cercat i res no em tornaria
l'amor perdut i el goig que va fugir.
- CARMESINA No insisteixis, amiga. Jo agraeixo
del fons del cor aquest esforç que fas.
Però et comprenc, Minuccio, i quasi em penedeixo
d'haver-te demanat un tan magnànim pas.
- MINUCCIO Per salvar-te ho he fet, tu ho saps prou, Carmesina.
Si t'hauré fet un bé, Déu ho dirà.
El rei ve cap aquí i no sé què combina,
ni sé què pensarà quan et veurà.
Que qualsevol que et miri,
tal com ell et veurà d'aquí a un instant,
no pot ser que tot d'una no sospiri
amb l'anhel enyorós d'un cor amant.
I si vols que Minuccio presenciï
l'escena del reial capteniment,
ja cal que en el teu cor s'amagui i niï
un ben poc amigable sentiment.
- CARMESINA El dolor et fa ser injust, Minuccio, espera;
no pronostiquis mals d'aqueix instant;
si ara, tot acostant-se, ens adelera,
potser que el beneirem, quan es vagi allunyant.
El seu poder el nostre destí governa,
i no sabem ben bé què ens duu:
és la seva claror que ens enlluerna
i ens ha encegat a mi i a tu!

ESCENA SISENA

Na Rosa, Carmesina, Minuccio, Alícia

- NA ROSA (*Entrant adelerada.*) Una grossa gentada,
seguint el rei, ve cap aquí!
- CARMESINA Senyor, l'hora suprema és arribada.
Doneu-me forces per no defallir.
- ALÍCIA (*A Na Rosa.*) Veieu com era cert? Si arribeu a no creure'm!
Ara encara estaria sense aquest bell vestit.
- NA ROSA Ja ho pots dir, ja ho pots dir: no podia distreure'm.
El temps ha vingut just.
- ALÍCIA Sols jo no m'he guarnit.
(*Mirant abocada a la finestra.*) No, no es veuen encara.
- NA ROSA Els he vist des de dalt,
que, en ordre i sense mica de gatzara,
arribaven tot just al Mercadal.
Ja no poden trigar.
- ALÍCIA Ara ja es veuen, ara!
- NA ROSA Minuccio, tu diràs al rei que sóc la mare.

I ara que el cel ens lliuri de tot mal.
 CARMESINA Protegiu-me, Senyor! En vostres mans deposa
 aquesta pobra noia el seu destí.
 Perdoneu si no pot o si no gosa
 allunyar-se del solc del seu camí.

(En aquest moment passa el rei davant les finestres, seguit de la gentada silenciosa.)

NA ROSA I ALÍCIA El rei!

CARMESINA És ell! Somnio? Sembla increïble cosa.
 El rei, el rei aquí!
 Per mi!

ESCENA SETENA

El rei, Carmesina, Minuccio, Alícia, Na Rosa, Bernat de Peratallada, Ponç de Ribelles i algun altre cortesà. Poble a les finestres, que restaran obertes.

REI *(Entrant, mirant entorn.)* Recés acollidor. I aquesta és la donzella,
 bonica a meravella.

BELLERA *(A Ribelles.)* Ah! Si jo sóc el rei, no la deixo escapar.

PERATALL. Calla, escoltem el que dirà.

REI Déu vos guard, bona gent. Minuccio, no, no fugis.

MINUCCIO No fujo pas, senyor.

REI Doncs, ho sembla, i no em plau que el teu paper defugis.
 Compleix fins a la fi la teva missió.

MINUCCIO La compliré, senyor.

Aquesta és la donzella de què he parlat suara.

NA ROSA I, senyor rei, jo sóc la seva mare.

REI Em plau de saludar-vos, Madona, molt em plau.
 Vós i la vostra filla sigueu en santa pau.
 M'han dit que l'empresona una greu malaltia.
 M'ha cridat, i per'xò a aquest casal venia.
 Ella ha sabut, sens dubte, que Déu Nostre Senyor
 aquesta gran mercè féu als reis d'Aragó:
 que poguessin guarir, sense d'altra metgia,
 els mals de tota llei.
 Per'xò deu Carmesina haver cridat el rei,
 no és cert?

CARMESINA És cert, senyor.

REI És la fe la que salva.
 Car pensava trobar, tota marcida i balba,
 una pobra donzella, si bé encara gentil,
 perduda la frescor i la llum de l'abril.
 I em trobo, metge llec, que la pobra malalta,
 la llum, i la frescor, la vida tota exalta.

NA ROSA D'ençà d'aquest matí que ja es troba millor.

- REI D'ençà que he procurat la seva guarició.
Car, des que el bon Minuccio, pres d'una justa alarma,
del teu terrible mal ha vingut a parlar-me,
he pensat molt en tu, Carmesina gentil,
per poder-te tornar el teu viure tranquil.
M'han dit que vols o que morir volies.
- CARMESINA No és del tot cert, senyor.
- REI Quin altre és, doncs, l'acord?
- CARMESINA És la mort solament qui per heure'm delia's.
- REI Ja ho veieu, fins la mort!
Però no ha pas de ser, mentre Déu no ho disposi,
per a esposalles tals la teva fina mà.
Ja farem que la mort fixar-se en tu no gosi.
No té pressa la mort: la mort pot esperar.
I tu també, no és cert?
- CARMESINA Serà com Déu voldrà.
- REI (*Al seguici.*) Discreta, en veritat, em sembla la donzella.
- RIBELLES Tan discreta com bella.
- REI Així és; i jo espero, discreta Carmesina,
puix que el metge has cridat,
que estàs disposta en tot, suprema medicina,
a fer la seva voluntat.
- CARMESINA Sempre ho he estat, senyor. Vostra és la senyoria.
No sou vós el meu rei?
Quina altra voluntat seguir podria?
Quina altra llum, senyor? Quina altra llei?
- REI Tot en tu mostra seny i cortesia.
Ja veig que obeiràs el teu metge, el teu rei.
Ara, doncs, vet aquí la senzilla recepta:
«Viu!» La vida et durà la salut i el conhort.
D'aquí estant, confiats, llancem el nostre repte,
contra el mal, el dolor, la tenebra i la mort.
Tu has posat alt, molt alt, el sentiment que et mena:
això diu molt al teu favor.
Però, en lloc d'enlairar-lo a una joia serena,
l'has deixat enfonsar en un mortal enyor.
Aquesta ha estat la teva falta:
haver girat cap a l'enrunament,
una força que et duia a la claror més alta,
un admirable sentiment.
Però encara ets a temps de recobrar-te tota,
i els senyals ja són tots de guariment.
La Carmesina lleu, que gem i que sanglota,
a una altra deixi pas de franca i somrient.
Davant l'adversitat —comprends, amiga meva?—
cal adoptar el contrast d'una forta actitud,
que, en lloc d'abatre'ns, ens eleva

i estimula i acreix la nostra fortitud.
 El tràngol que has viscut i que et treballa encara
 un dia et serà sols un lluminós record;
 i si ara, algun moment et venç i t'aclapara,
 llavors et semblarà que t'omple de conhort.

Diràs: «Quan jo era nina,
 el meu cor va envair un tendre sentiment;
 i vaig patir-ne molt fins a cuidar morir-ne;
 i va passar que el rei visità Carmesina
 i li llevà tot d'una el seu turment.
 Perquè tu ara ets guarida de la més greu sofrença;
 i el pitjor ja ha passat;
 resta la melangia, i ja comença
 a apuntar un lleu reflex de la felicitat.

CARMESINA Com ho sabeu, senyor?

REI En els ulls t'ho lleigeixo
 i la teva pregunta em diu que no menteixo.
 Ara cal completar la nostra obra,
 i encara jo t'hi ajudaré.
 Per completar-la cap detall no sobra:
 Carmesina, claror: vull ser el teu cavaller.

CARMESINA Oh, senyor!

REI Just bescanvi a la callada ofrena
 de llàgrimes, de dols, d'enyors de tota mena,
 de somnis a desdir d'un cor adolescent,
 de tot el que una infant enamorada sent,
 jo en ofrena et duré, com una toia fresca,
 les gestes de la meva virtut cavalleresca.
 Cada cop que entraré en el novell combat,
 diré el teu nom gentil, diré el teu nom sagrat;
 i sentiré que creix, al teu record amable,
 la força que em sosté i que em fa invulnerable.

CARMESINA Oh, senyor, qui, com cal, regradar pogueu
 de la vostra bondat el generós excés.
 Vós heu vingut a mi sols perquè jo us cridava,
 sobirà davallant fins a una veu esclava,
 que, del fons del seu dol, alçava fins a vós
 el sospir anhelant del seu plany amorós;
 i només traspasant el llindar de la porta,
 la vida haveu tornat a la qui es creia morta.
 Mai, però, ni en l'embat del somni més ardit,
 la meva humilitat no he posat en oblit;
 ans sempre he recordat, fins delirant, mesquina,
 que vós sou un gran rei i jo sols Carmesina.
 I si heu volgut venir, per vènce' el fosc atzar,
 a omplir de resplendor la nostra pobra llar,
 si, en veure-us, he sentit com si un raig de llum pura,

vingués a il·luminar la meva vida obscura;
 ara encara voleu, ara voleu també,
 per sempre més, senyor, ésse' el meu cavaller.
 Honor insospitat, incomparable ofrena!
 Carmesina, senyor, no val tanta de pena.
 Heu vingut, us he vist, m'heu parlat, què més cal
 per encara enriquir el vostre do reial?

REI Cal que, segons costum de la cavalleria,
 em donis un senyal, que jo per tu duria;
 i cal que, en començar la ruta que hem emprès,
 m'atorguis gentilment la gràcia d'un sol bes.

CARMESINA I què us daré, senyor, cativa criatura?

REI La llaçada que duu la teva cofadura. (*La hi dóna.*)

CARMESINA I quin bes collireu del meu delit pregon?

REI El bes que pugui ornar l'altaresa del teu front.

(*El rei pren en les dues mans el cap de Carmesina i la besa al front.*)

Ara, doncs, Carmesina, ja pot dir-ho la fama:
 sóc el teu cavaller i tu la meva dama.
 Si un lligam t'abellia entre tots dos,
 cap altre no n'hi ha de més prestigiós.
 Pensa en mi, quan al lluny, per atzaroses vies,
 el fat intransigent governarà els meus dies.
 Prega per mi llavors a la bondat de Déu,
 per tot el que estimem, pel teu poble i el meu;
 i, onsevulla que, ignot, el teu camí s'afanyi,
 que Déu et beneeixi i que Déu t'acompanyi.

(*Carmesina plora silenciosament.*)

No ploris, Carmesina: l'hora no és de tristor.

CARMESINA Ploro de goig, senyor!

REI Plora, doncs, si és així. Les llàgrimes de joia
 un bàlsam vessaran en el teu cor de noia,
 i alhora s'enduran els vestigis darrers
 del malson que has viscut per no tornar mai més.
 I ara, podríem dir, la missió és finida;
 repregui cadascú la tasca que li escau;
 però és que encara hi ha una abnegada vida,
 que, més que cap, mereix el guardó de la pau.

Minuccio, acosta't, vine.

Tu has estat, de tots tres,
 aquell a qui més deu Na Carmesina:
 sense tu, jo no hauria sabut res.
 I ella encara seria abandonada

en el pendent que duu a perdicíó;
 encara fóra sota la petjada
 de la desesperança i el dolor.
 I això ho has fet, Minuccio, ofegant la guspira
 d'amor, que en tu llua dolçament.
 Què dic? Tot arborant-la en una pira,
 de sacrifici i sofriment.
 Saber sacrificar-se tothora pel proïsme,
 gitar del nostre cor tota ombra d'egoïsme,
 protegir el desvalgut,
 si és dona, majorment, qui ha menester l'ajut:
 totes, del cavaller, són qualitats insignes;
 de totes has mostrat els inequívoocs signes;
 i, per damunt de tot, has demostrat saber
 el veritable amor com és fet i de què;
 i, el que val més, en fets abnegats convertir-ho
 que és, de tot, el que en tu més altament admiro.
 Demà a l'Anunciata a trenc d'alba seré.
 Vine-hi, que, com escau, t'haig d'armar cavaller.
 I perquè, així com cal a un home de paratge,
 tinguis un rang digne de tu,
 des d'ara et dono en feu, a tu i al teu llinatge
 Caltabellotta i Cefalú.

MINUCCIO Senyor!...
 REI Fins a demà. A l'alba. No ho oblidis.
 MINUCCIO Com oblidar, senyor?
 REI I ara, abans de partir,
 Na Carmesina et prego que convidis
 a escoltar la cançó que m'ha dut fins aquí.
 Que sàpiga comprendre
 tot el que té de rar i de sublim
 un sentiment tan abnegat i tendre,
 que el seu rebuig fóra gairebé un crim.
 I ara, adéu a tothom. I que d'aquesta prova
 s'endugui cadascú la gràcia que li escau:
 tots l'amor, tots l'anhel per una vida nova,
 més pura i resplendent, més alta... Adéu siau!

(Fa una reverència somrient a Carmesina, també a la seva mare, i surt seguit dels seus acompanyants. Passa per davant de la finestra. El poble s'agenolla en silenci. Quan ja ha passat, Minuccio comença la seva cançó. Carmesina, que havia avançat cap a la finestra per veure passar el rei i que ha restat aturada, s'acosta lentament al trobador, mentre la cortina baixa a poc a poc.)

Fi de *Carmesina i el rei*

BIBLIOGRAFIA

- ALIGHIERI, Dante (2000): *La Divina Comèdia*. Edició bilingüe. Traducció i comentaris de Josep Maria de SAGARRA. Barcelona: Quaderns Crema.
- BOCCACCIO, Giovanni (1984): *Decameró*. Vol. 2. Traducció i notes de Francesc VALL-VERDÚ. Barcelona: Edicions 62.
- CAPMANY, Maria Aurèlia (1964): «Entreviu amb Ferran Soldevila». *Serra d'Or*, núm. 10 (octubre), p. 40-41.
- CARBONELL, Jordi (1962): «Notes sobre Ferran Soldevila, dramaturg». *Serra d'Or*, núm. 10 (octubre), p. 45-46.
- CINGOLANI, Stefano Maria (2006): *Historiografia, propaganda i comunicació al segle XIII: Bernat Desclot i les dues redaccions de la seva crònica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- COCA, Jordi (1978): *L'Agrupació Dramàtica de Barcelona. Intent de Teatre Nacional (1955-1963)*. Barcelona: Publicacions de l'Institut del Teatre.
- FOGUET, Francesc / SANTAMARIA, Núria / SAUMELL, Mercè (ed.) (2011): *L'Agrupació Dramàtica de Barcelona: entre el mite i la realitat?* Lleida: Punctum & GRAE.
- FOGUET, Francesc / PUJOL, Enric (2014): «El milicià romàntic (1938), de Ferran Soldevila. Presentació i edició». *Llengua & Literatura*, núm. 24, p. 87-109.
- PUJOL, Enric (1995): *Ferran Soldevila: els fonaments de la historiografia catalana contemporània*. Catarroja; Barcelona: Afers.
- RODA, Frederic (1971): «Ferran Soldevila i el teatre». *Serra d'Or*, núm. 142 (juliol), p. 26-27.
- RODA, Frederic (1994): «El teatre, una temptació fecunda». *Serra d'Or*, núm. 417 (setembre), p. 14-15.
- SANTAMARIA, Núria (1994): «L'obra teatral de Ferran Soldevila. Una primera aproximació». *El Contemporani*, núm 2 (gener-abril), p. 22-26.
- SOLDEVILA, Ferran (1962): *Història de Catalunya*. Vol. 1. 2a edició. Barcelona: Alpha.
- SOLDEVILA, Ferran (1963a): *Vida de Pere el Gran i d'Alfons el Liberal*. Barcelona: Aedos.
- SOLDEVILA, Ferran (1963b): *Història de Catalunya*. 2a edició. Barcelona: Alpha.
- SOLDEVILA, Ferran (1995): *Dietaris de l'exili i del retorn*. Vol. 1. Edició a cura d'Enric PUJOL. València: Edicions 3 i 4.
- SOLDEVILA, Ferran (2007): *Els dietaris retrobats (1939-1943)*. Edició a cura d'Enric PUJOL. València: Edicions 3 i 4.
- SOLDEVILA, Ferran (2008): *Les quatre grans Cròniques, II. Crònica de Bernat Desclot*. Revisió filològica de Jordi BRUGUERA. Revisió històrica de Maria Teresa FERRER I MALLOL. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- TASIS, Rafael (1959): «Situació de Ferran Soldevila». *Pont Blau* [Mèxic], núm. 84-85 (octubre-novembre), p. 290-294. Recollit a Rafael TASIS (2016): *Lectures de postguerra*. Edició a cura de Montserrat BACARDÍ i Francesc FOGUET. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 312-319.

RESUM

Una de les facetes més desconegudes de l'historiador Ferran Soldevila (1894-1971) és la seva dedicació a la literatura dramàtica. Des de ben jove, va escriure diversos textos teatrals i, fins i tot, tant en la preguerra com en la postguerra, va aconseguir-ne estrenar alguns amb un cert èxit: *Matilde d'Anglaterra* (1923) i *L'hostal de l'amor* (1949). Escrita a la primeria dels anys seixanta i inèdita fins ara, *Carmesina i el rei* és una peça en vers que té com a objectiu bàsic reivindicar Pere II el Gran —centre d'atenció prioritari dels seus treballs historiogràfics dels darrers anys— com el principal sobirà medieval. Soldevila fonamenta el seu text en una sòlida tradició literària nacional (Bernat Desclot, Ramon Muntaner, *Curial e Güelfa*) i internacional (Dante Alighieri, Giovanni Boccaccio, William Shakespeare) que havia contribuït a mitificar el rei Pere el Gran. Amb la seva obra, doncs, popularitzava una figura símbol que també reivindicà des d'una perspectiva historiogràfica i política.

MOTS CLAU: Giovanni Boccaccio, Pere II el Gran, Ferran Soldevila, teatre històric, teatre català.

ABSTRACT

Carmesina i el rei by Ferran Soldevila.
Edited with notes by Francesc Foguet and Enric Pujol

One of the least known facets of the historian Ferran Soldevila (1894-1971) is his work on drama. From an early age he wrote several plays and, both before and after the war, managed to get some of them successfully enacted, namely *Matilde d'Anglaterra* (1923) and *L'hostal de l'amor* (1949). Written in the early 1960s and hitherto unpublished, *Carmesina i el rei* is a work in verse whose basic aim is to vindicate Peter II the Great (the prime focus of attention in recent years in his historiographical studies) as the most important medieval sovereign. Soldevila bases his text on a solid literary tradition, both national (Bernat Desclot, Ramon Muntaner, *Curial e Güelfa*) and international (Dante Alighieri, Giovanni Boccaccio, William Shakespeare) that contributed to mythologizing King Peter the Great. Therefore, with his work he popularized a symbolic figure and, at the same time, vindicated him from a historiographical and political perspective.

KEY WORDS: Giovanni Boccaccio, Peter II the Great, Ferran Soldevila, historical drama, Catalan drama.